БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингей

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 МАРТ 20 ЧЕТВЕРГ № 57 (4027)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА

1958 чылдың март 16-да болган соңгулдаларның түннелдериниң дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының Дыңнадыы (1 арын).

Шагаан-Арыгның № 611 соңгулда округу (1 арын).

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында айтырыгны бүгү улустуң чугаалажып көрүп турары (1 арын).

Дайын соруулгаларынга агаар делгемин ажыглаарын хоруглаар дугайында, өскелерниң девискээринде даштыкы шериг баазаларын узуткаар дугайында болгаш агаар делгемин өренип шинчилээриниң талазынга улустар аразынга кады-ажылдажылга дугайында айтырыгның талазы-биле Совет чазактың саналы (2 арын).

М. Серен-Доржу. — Мал ажылында коммунистерниң мурнакчы ролю (3 арын).

М. Часым. — Культура албан черлериниң көрүлдезинге белеткелдер (3 арын).

Совет Эвилелиниң кайгамчык улуг чедишкиннери (4 арын).

1958 чылдың март 16-да болган соңгулдаларның түннелдериниң дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының

ДЫҢНАДЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединге бешки чыыштың соңгулдаларының түннелдериниң дугайында тодаргай сан медээлерни Эвилелдиң Совединге болгаш Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле бүгү округтарның соңгулда комиссияларындан Төп соңгулда комиссиязы март 17-ниң болгаш 18-тиң дургузунда алган.

Бүгү ССРЭ-ге соңгукчуларның ниити саны 133.836.325 кижи болган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарын соңгуурунга 133.796.091 кижи, азы соңгукчуларның ниити санының 99,97 хуузу киришкен.

Эвилелдиң Совединге соңгулдалар талазы-биле бүгү соңгулда округтарынга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш 133.214.652 кижи бадылаан, ол дээрге бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның ниити санының 99,57 хуузу болуп турар. Эвилелдиң Совединиң депутаттарынга кандидаттарга удур 580.641 кижи бадылаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүд 88 чүүлүнге үндезилээш 798 бюллетеньнерни күш чок деп санаан.

Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле бүгү соңгулда округтарынга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш 133.431.524 кижи бадылаан, ол дээрге бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның ниити санының 99,73 хуузу болуп турар. Националдар Совединин депутаттарынга кандидаттарга удур 363.736 кижи бадылаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң 88 чүүлүнге үндезилээш 831 бюллетеньнерни күш чок деп санаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның түннелдери эвилелдешкен республикаларның талазы-биле дараазындагы саннар-биле тодаргайлаттынып турар:

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАР	Соңгукчуларның саны	Бадылаашкынга киришкеннер		Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогу дээш бадылаан-нар			
				Эвилелдиң Совединге		Националдар Совединге	
		ниити саны	соңгукчуларның санынга уткуй хуузу	Ниити саны	Бадылааннарның санынга уткуй хуузу	Ниити саны	Бадылааннарның санынга уткуй хуузу
РСФСР	76271336	76243637	99 96	75785506	99,40	75988512	99,67
Украин ССР	27989652	27984894	99.98	27936040	99,83	27946035	99,86
Белорус ССР	5277630	5276902	99,99	5268396	99,84	5267110	99,81
Узбек ССР	4409068	4408655	99,99	4399674	99,80	4400279	99,81
Казах ССР	5282391	5282055	99,99	5261950	99,62	5256038	99,51
Грузин ССР	2547637	2547588	99,99	2546296	99,95	2545960	99,94
Азербайджан ССР	2111707	2111243	99.98	2105964	99,75	2107898	99,84
Литов ССР	1736751	1735999	99,96	1734404	99,91	1734133	99,89
Молдав ССР	1697111	1696659	99,97	1685319	99,33	1694271	99,86
Латвий ССР	1528864	1527687	99,92	1526275	99,91	1526183	99,90
Кыргыс ССР	1162353	1162180	99,99	1158144	99,65	1157300	99,58
Таджик ССР	1070965	1070915	99,99	1068926	99,81	1067900	99,72
Армян ССР	1009013	1008853	99,98	1006625	99,78	1007300	99,85
Туркмен ССР	356251	856174	99.99	852428	99,56	853032	99,70
Эстон ССР	885596	882620	99,66	878675	99,55	878973	99,59
Бүгү ССРЭ-ге	133836325	133796091	99,97	133214652	99,57	133431524	99,73

Автономнуг республикалардан, автономнуг областардан болгаш национал округтардан Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле бүгү соңгулда округтарынга соңгукчуларның 11618853 кижи ниити санындан бадылаашкынга 11616306 кижи, азы соңгукчуларның ниити санының 99,98 хуузу киришкен. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш ол округтарга 11550546 кижи, азы бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның ниити санының 99,43 хуузу бадылаан. Автономнуг республикалардан, автономнуг областардан болгаш национал округтардан Националдар Совединиң депутаттарынга кандидаттарга удур 65704 кижи бадылаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң 88 чүүлүнге үндезилээш 56 бюллетеньнерни күш чок деп санаан.

Төп соңгулда комиссиязы соңгулда округу бүрүзүнүң талазы-биле материалдарны түс-түс көрген болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң 38 чүүлүнге үндезилээш бүгү 1378 соңгулда округтарының талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарның соңгуттурганын бүрүткээн. Эвилелдиң Совединге 738 депутаттар, Националдар Совединге—640 депутаттар соңгуттурган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязы.

1958 чылдың март 18.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында айтырыгны бүгү улустуң чугаалажып көрүп турары

Чадаана МТС-тиң механизаторларының сөзү

Бо хүннерде МТС-тиң механизаторлары СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң төөгүлүг доктаалынга сорук киргеннер. Тарылгага сөөлгү белеткелдериниң үези. Даңгаар эртеннериниң ыржымын тракторларын дааш-шимээни үреп турар, часкы тарылгага тракторларның кайы хире беленин механизаторлар эчизинге чедир хынап турарлар. МТС-тиң техниказы колхозтарны ончүзү апаар. Кыдыра септеттинген тракторлар улам-на эде кылдыып турар.

Комиссия трактор бүрүзүнүң хыналдазын кылып, техниканың өртээн доктаалып турар. Март 12-де Өвүр районнуң колхозтарынга бир дугаарында үш тракторну үш андазын корпузу, 3 сеялка-биле кады бээри көрдүнген. Ол колхозтар оларның өртектерин шилчиткен болгаш төлээлекчилерин чоруткулаан.

«Искра» колхозтуң кежигүннери маналашкын күзевейн турар. Ол колхозче трактор бригадазы бүгү техниказы-биле кады чоруптарынга белеп.

* * *

Машина-трактор станциязының ажылчыннары, албан-хаакчылары боттарының хуралынга чыылгаш, колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын, ол айтырыг талазы-биле эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чугаалажып көрген. МТС директору эш Навознов бодунуң илеткелинге СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалы болгаш илеткелдиң тезистери—амыдыралдың идип үндүрген ээлчеглиг сорулгаларын шиитпирлээринге марксисчи-ленинчи теорияны чогаадыкчы ёзу-биле ажыглааныныңүлегер-чижээ болур. МТС-тер бодунуң төөгүлүг ролюн күүсеткенде, амгы байдалдарга оларны таарыштыр эде организастаары негеттинип турар. Көдээ ажыл-агыйның практиказынга артельдерни техника-биле хандырарының чаа хевири төрүттүнүп турар. МТС-терни эде организастаанының сөөлүнде колхозтар техника-биле бүрүн хандырыттынган, хөй адырлыг ажыл-агыйлар болур—деп чугаалаан.

Бистиң МТС-тиң механизаторлары СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын база эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү улус-биле кады деткип турар. МТС бүгү техниканың септелгезин эки шынарлыг дооскан деп эш Навознов медеглээн.

Ооң дараазында механизаторлар боттарының саналдарын берген. Трактор бригадазының бригадири эш Сат Седиптиң чугаалааны:

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында Пленумунуң доктаалын изин-биле хүлээп ап тур мен. Районнуң колхозтары МТС-тиң техниказын садып алыры чугаажок. Мээң бригадирлеп турарым трактор бригадазы мурнунда ажылдап турган «Октябрь 30 чылы» колхозка шуут барып ажылдаар болгаш бүгү көдээ ажылагый культураларының бедик дүжүү дээш бүгү-ле күжүүс-биле ажылдаарывысты илергейлеп тур мен.

— СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалы МТС-тиң механизаторларын, тускай эртемниглерин колхозтарже барып ажылдаарын сорук киирип турар—деп кол инженер эш Дубовцев чугаалааш, ооң улам-чылааны: колхозтар механизаторлар дугайында сагыш салыры чугула. Колхозтарның баштаар черлери механизаторларга, тускай эртемниглерге эки чүрттүлга бажыннарын тудуп бээрин, оларга боттуг дузаны чедирерин үттүп болбас. Оларга күш-ажыл төлевири МТС-ке турганындан эвээш эвес, харын хөй болур ужурлуг. Продукция бүдүрериниге чарыгдал эвээжээр, төлевир бедик болур.

Ол ышкаш санал берген трактористер эштер Өпей-оол, Шаравин олар Пленумнуң доктаалын база илеткел тезистерин деткээнин илергейлээннөр.

— Бистиң ажылдап турган колхозтарывыс мурнуку чылдарда-ла улгаттыр каттышканнар. Бо ажыл-агыйларга мурнукузундан-даа артык улуг күженишткин-биле ажылдаары негеттинип турар деп трактор бригадазының бригадири эш Монгуш Доржу чугаалаан. —«Бистиң Коммунизмче орук» колхозувус четчир санныг техника-биле хандырттынган туруп болур, ону хандырарынга долу күштү салырывыс чугула. Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында СЭКП ТК-ның чоокта чаа болган Пленумунун доктаалы канчаар-даа аажок чогуур үеэинде болган, чөптүг доктаал деп санап тур мен. Партияның шиитпирин амыдыралга чедишкинниг боттандырарыбиле колхоз кежигүнүнге кирер мен—деп эш Седип күзелин илергейлээш,—бистиң трактор бригадавыс бүрүн составы-биле колхозче баар, аңаа хайныккан күш-биле ажылдаар—деп сөзүн дооскан.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

Чоннуң бүрүн деткимчезин алган

«Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели организас-даа, ажыл-агый көргүзүглериниң-даа талазы-биле Чөөн-Хемчик районда шыырак колхозтарның бирээзи. Мурнунда көшкүн чораан, ам колхозчу арат өрегелерни чаагайжыды кылган чүрттүлга бажыңнары-биле хандырар айтырыгны ол колхоз областың өске колхозтарындан мурнап, шагда-ла үзе шиитпирлээн турган.

Эрткен чылын мал өстүрериниң планын 102 хуу күүсеткен. Күрүнеге эзт, сүт болгаш дүк белеткээр хүлээлгелерин база чогуур өйүнде ажыр күүсеткен. Чер ажылының талазы-биле чыл санында багай эвес дүжүттү өстүрүп, ажаап алышкынны организастыг чорудуп турар.

Колхозтуң бо чылын тарылгазының шөлү 3200 гектарга калбарар. Эрткен чылын 300 гектар чаа күр черлерни ажыглаан, а бо чылын ындыг шөлдерни 500 гектарны белеткээн. Тарылгага белеткел барык доозулган, үрезин четчир болгаш ооң үнүштүг шынары багай эвес дээрзин хыналда көргүскен. Ногаа шөлдеринге үдобрение кылдыр 500 тонна ажыг өдекти белеткээн.

СЭКП Төп Комитединиң февраль Пленумунуң доктаалын болгаш «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер база машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында СССР-ниң Дээди Совединиң сессиязынга Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин колхозчу ажыл-ишчилер бүгү совет улус-биле бир дөмей бүрүн деткип, ону көдээ ажыл-агыйны, ылаңгыя артель бүдүрүлгезин хөгжүдеринге программа кылдыр үнелеп көрүп турар. Колхоз баштаар чериниң даргазының оралакчызы эш Санчижаптың редакцияга дыңнатканы болза:

— Ол төөгүлүг документилерни мал фермаларынга, бригадаларга болгаш колхозтуң бүгү-ле ажыл участоктарынга калбак танышкан. Чер-черге болгулаан хуралдарга санал берген кижи бүрүзү партия болгаш чазактың ол шиитпирин шын, чогуур өйүнде болган деп, аңаа каттыжып, ону бүрүн деткип турган.

Март 13-те «Коммунизмче орук» колхозтуң ниити хуралы болган. Төп Комитеттиң февраль Пленумунуң доктаалын база Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин Чөөн-Хемчик райкүүскомунуң даргазы эш Красный таныштырган.

— Техника өскен, ону башкарып билир мергежилдиг кадрлар колхозтарда бар апарган амгы үеде МТС-терни эде организастаары кончуг шын— деп, колхозтуң хову ажылының бригадири эш Үндүң чугаалааш,— бистиң колхоз тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның чугула негеттинер өске-даа машиналарын садып ап болур аргалыг—дээн.

Мал ажылында хөй күш негеттинер ажылдарны дүрген механизастаарынга Пленумнуң шиитпирлери улуг ужур-дузалыг дээрзин малчын эш Белек бодунуң саналынга чугаалаан. Бо хүннерде төрүттүнген 70 бызаалар менди болгаш эки доругуп турар. Фермаларда мал чеминиң курлавырлары тургустунган. Шээр мал база массалыг оолдап турар. Дуржулгалыг саанчы эш Мыйдок эрткен чылын инек бүрүзүнден 1570 кг сүт саган, а бо чылын бодунда быжыглаан инектериниң бирээзинден-не 2000 кг сүттү саан алырын ол хүлээнген.

Колхозтуң машина техника садып ап болур аргаларын өөренип көргеш, партия, совет активтиң, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң дузазы-биле колхоз баштаар чериниң киирип келген саналын ниити хурал чүүлдүг деп көрген. Тодаргайлаарга, бо чылын бүрүн кожулдаарлыг 12 тракторларны, 16 сеялкаларны, 5 комбайннарны, 12 культиваторларны, хой кыргыдар 3 агрегаттарны, кукуруза болгаш картофель олуртур 2, силос доорадыр 3, тараа арыгладыр 2 машиналарны садып алырын шиитпирлээн.

Механизаторларның киирип турар саналдары

Чоокта чаа Сүт-Хөл МТС-тиң ажылчын, албан-хаакчылары «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын болгаш эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чугаалажып көргеннер.

Пленумнуң шиитпирин хуралдың киржикчилеринге МТС-те парторганизация секретары эш Дамдын, МТС-тиң кол инженери эш Стахурлов олар таныштырганнар.

— Техниканы колхозка садары шыпныг херек-тир. Партияның шиитпирин чүрээмнин ханызындан чүүлүгүзүнүп тур мен. Ам чаңгыс ховуга ийи ээ турбас болган. Техниканы колхозтар боттарынга садып алгаш, оларны улам-на ажыктыг кылдыр таарыштыр ажыглаар арганы партия оларга хандырган-дыр—деп, механизатор Докур-оол чугаалаан.

МТС-тиң директору эш Соловьев хуралга сөс алгаш, колхозтарга техниканы садар арганың чижээн көргүскен.

— Киров аттыг колхозка бир бригада составтыг тракторларны (8 тракторну кожулда машиналары-биле кады) садар болза ооң өртээ ортумаа-биле 190 муң рубль болур, а бир чыл дургузунда МТС-тиң ажылдап бергени дээш ол колхозтуң киирген натура төлевири 250 муң рубль болган. Бо чижек болза бистиң районнуң колхозтары техниканы садып алыр аргалыын көргүзүп турар. Бо дугайын ам-даа тодаргайы-биле өөренири чугула деп ол чугаалаан.

Хуралга механизаторлар эштер Шагдыр-оол, Кистеев, Сизых болгаш өскелердаа боттарының саналдарын бергеш, Пленумнуң шиитпирлерин чаңгыс эп-сеткилдиг үүлдүгүзүнгенин илергейлээннер.

Т. ТЮЛЮШ.

Колхозчуларның хайныышкынныг көдүрлүүшкүнү

Улуг-Хем районнуң «Чолураа» колхозунуң кежигүннеринге СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң шиитпирин СЭКП обкомунуң ажылдакчызы эш Тига таныштырган.

Бир черге ийи ээлер туруп турар, ылаңгыя часкы, күскү сезоннар үезинде колхозтуң болгаш МТС-тиң ийи бригадалары чергелештир ажылдаар чорук сөөлгү үеде ажыктыг эвес болганының чамдык чижектерин илеткелчи көргүскен.

— Бистиң колхозтуң бо чылгы ыяш белеткээр ажылында МТС-тиң ийи трактору ажылдааш 1600 кубометр ыяшты сөөрткен. Моон соңгаар бо ажылга тракторларны улам-на хөйү-биле ажыглаар арга бар. Ынчангаш техниканы колхозка болдунар-ла хөйү-биле садып алырын күзээр мен—деп тудуг бригадири эш Дамдынчап чугаалаан.

— Бистиң колхоз техниканы бодунуң холунга алгаш, ону чөп ажыглап шыдаар кылдыр быжыга берген. Бис ам 6 автомашиналарлыг бис. Тарылгавыстың шөлү 2200 ажыг гектар. 330 ажыг колхозчу өрегелеривисте күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларның саны 500 ажыг кижи. Муң ажыг баш инек малывыстың иштинде төрүүр инектер 400 ажып турар. Шээр малывыс 2200 баштан хөй, хаван 400 ажыг баш четкен. Бо хире хөй курлавырлыг колхоз техниканы бодунга садып алыры черле чүүлдүг херек болур. Ынчангаш 8 тракторларны бүрүн херекселдери-биле садып алыр бис. Механизаторлар бисте бар.

Хуралга ниитизи-биле 12 кижи боттарының саналдарын бергеш, Пленумнуң доктаалын бир үн-биле хүлээп алганнар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Шагаан-Арыгның № 611 соңгулда округу

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар чорудар Шагаан-Арыгның № 611 соңгулда округунуң округ комиссиязының март 18-те болган хуралынга колхозтарның бүдүрүлге черлериниң, партия, совет, хөй-ниити организацияларының болгаш парлалганың төлээлери база олурушкан.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы эш Балдашкин хуралды ажыткаш, участоктарның соңгулда комиссияларының протоколдары, негеттинер өске-даа документилер бүрүн келгенин дыңнаткан. Бадылаашкынның түннелинде Тюлюш Санчаевич Сертип ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга соңгуттурганын комиссияның даргазы чугаалаарга, олурушканнар адыш часкаашкыны-биле хүлээп алган.

Комиссияның хуралы Националдар Совединиң депутадынга соңгуттурганының дугайында шынзыдылганы Т. С. Сертипке тывыскан. Төрээн күрүнезиниң, Коммунистиг партиязының херээ дээш, чоннуң идегелин шынзыдары дээш могаг чок аңаа ажылдаарын эш Сертип таңгыраглаан.

Чоннуң патриотчу күзели

Тарлагның соңгулда участогунга бир дугаарында колхозчу 90 харлыг Комбу ашак кээп бадылаан. Бүгү чонунга өөренир, дыштаныр болгаш ажылдаар бүрүн өргени тывыскан, а назылап кыраннарга пенсия дузаламчызын берип, харын күрүненин долу хандырылгалыг азыралында безин киирип турар бистиң совет күрүневис ышкаш хамаатылары ындыг аас-кежиктиг чурт делегейде чок дээрин эш Комбу чугаалаан.

Бии-Хем районда «Искра» колхозгун саанчызы аныяк соңгукчу Галя Кирдеева бюллетеньни урнаже суп тура: Мен школамны дооскаш төрээн колхозумга саанчылап ажылдаарын шиитпирлээн мен. Чүрттүлга амыдырал улам-на чечектелип, бүгү-ле ажыл-херек демниг болгаш хөгжүг сайзырап турар мындыг үеде ажылдаары-даа, чүрттаары-даа сонуурганчыг. Ол аас-кежикти тыпсып берген партиямга болгаш чазаамга четиргенимни чүректиң ханызындан илереттим—дээн.

Шак ындыг патриотчу болгаш ынакшыдың чугааларын өөктүң соңгулда участогунга бадылаан, хамааты дайынның киржикчизи партизан чораан Иннокентий Власов болгаш өске-даа соңгукчулар илередип турган.

Соңгукчуларның бедик идепкейи

Кызыл хоорайда транспорттуң соңгулда участогунга өртенгиниң 5 шактан өгелеп дыка хөй соңгукчулар боттарының бадылаашкыннарын бээри-биле чыглып келгеннер.

Таптыг-ла 6 шакта участоктуң соңгулда комиссиязының даргазы эш Гусиноз соңгукчуларны соңгулда хааржаанче чалаан. Бир дугаарында 73 харлыг Роман Ильич Фефелов, дүүн чаа, март 15-те 18 харлыг болган, ыяш заводунуң мурнакчы ажылчыны Генадий Петрович Пережевин, хөй уруглар иезин Александра Михайловна Серкова олар баштайгы бюллетеньнерни ап бадылаашкынын бергеннер.

— Бөгүн, часкы чырык, каан хүнде, иеи амыдыралымда бир-ле дугаар күрүне эрге-чаргыргазының дээди органынче совет улустуң эң эки оолдар, кыстарын соңгуур аас-кежиктиг болдум. Бистиң соңгуп турар кижилеривис соңгукчуларның идегелин шынзыдып, бодунуң улузунга шынчы бараан болурлар. Эргим эштер соңгукчулар! Бистиң улустуң дээре оолдар, кыстары дээш бадылаашкынывысты чаңгыс эп-сеткилдиг берээлиңер! —деп, Пережевин соңгукчуларны кыйгырган. Оларның дараазында Кызыл АТК-зының мурнакчы чоланчылары Панасюра, Хунажык болгаш 100 харлыг Егор Алексеевич Зубков олар патриотчу сөстерни чугаалап, бюллетеньнерин соңгулда хааржактарынче салып киргеннер.

Каа-Хем районга

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районнуң ажылчы чоннары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга организастыг киришкен. Федоровка, Бояровка, Бүрен-Хем, Суг-Бажы суурларның соңгукчулары эртенгиниң 10 шакта-ла бадылаашкынны доозупканнар.

Сарыг-Сеп суурга 89 харлыг Шумов ирей бир дугаарында бадылаан. Ооң чугаалааны болза: — Кырганнарның-даа, чаштарның-даа аас-кежии дээш, партия дээш бадылап тур мен. Депутаттар бистиң чагыгларывысты күүседип, эки ажылдазыннар.

Соңгулдалар хүнүнде участоктарга уран чүүл бөлгүмнериниң солун концерттери болгулаан.

Дайын сорулгаларынга агаар делгемин ажыглаарын хоругдаар дугайында, өскелерниң девискээринде даштыкы шериг баазаларын узуткаар дугайында болгаш агаар делгемин өөренип шинчилээриниң талазынга улустар аразынга кады ажылдажылга дугайында айтырыгның талазы-биле

СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ САНАЛЫ

Атомнуг ядронуң күжүн кижиге бараан болур кылдыр турган болгаш бойдустуң күүлүг күштерин ашкан кижиниң билиглериниң шылгарангай тиилелгели болуп турар Черниң кылымал эдеринчилерин салып үндүреринің дузазы-биле агаар делгемин өөренип шинчилээринге чаа перспективаларны ажыткан эртемниң болгаш техниканың кайгамчык улуг чаа чедиишкиннерин канчаар ажыглаарының дугайында айтырыгже амгы үеде бүгү кижи төрелгетенниң кичээнгейи хаара туттунган. Эртемниң болгаш техниканың ол чедиишкиннери бүгү кижилерниң чаагай байдалын көдүрерин хандырып турар тайбың сорулгаларга бараан болур бе, азы массалыг узуткаашкынның чепсээнің ең чаа хевирлерин ажыглап турган хыдыкчы дайынның аспаанче делегейни киир чыгаптын болгу дег чепсегленишкиннерни ээдере бүдүрерин улам ыцай күштелдиреринге оларны ажыглаан турар бе дээрзинден кижи төрелгетенниң моон соңгаргы салым-чолу дыка улуг хемчээлдиг хамааржыр.

Күрүнелер аразында харылзаалар ботботтарынга бүзүрешпес болгаш сезиглежир чоруктун барыг-биле толаргайлаттынып турар, күрүнелернин чепсегленишкининде атомнуг болгаш водородтуг чепсек турып турар база ол чепсектиң чаа, уламна үрегдекчи хевирлерин чогаадып кылып турар амгы байдалдарда бир эвес ядролуг чепсекти хоругдаар болгаш эртемниң база техниканың ең чаа чедиишкиннерин кижилерниң чаагай чоруунга таарыштыр тайбың ажыглалдын оруунче угландырар дугайында дугуржуушкун чедип алдынмас болза, ындыг дайынның айылы кижи төрелгетенге үргүлчү кыжаныр деп чүведен карак чажырып болбас.

Ындыг дугуржулганы чедип алыры ядролуг чепсекти ажыглаар делегейниң чаа дайынының айылын узуткаар болгаш бойдустуң ам-даа шинчилеттинмээн күштерин дем кадып өөренип шинчилээринге болгаш ажыглаарынга кызыгаар чок арганы ажыдар ийик, ол чорук бүгү-де талаларга, оон иштинде агаар делгемин өөренип шинчилээриниң болгаш ажыглаарының талазынга эртем болгаш техника талазы-биле улам улуг депшилгеге идиг бээр ийик. Бүгү улустарга эвээш эвес караża-когаралдарны таварыштырып турар ергээшкин, кандаашкын, шуурган чергелиг ындыг чаягаар болуушкуннуң уржуктарынга удур демниг демиселдиг хөрээнге делегейге калбак кады ажылдажылгаже ындыг дугуржулга орукту салыр ийик; куруг ховуларже демниг шавар халдаашкынны чорудар база кижиниң тайбың болгаш тургузукчу күш-ажылынга таарыштыр бойдустан оларны чаалап алыр арганы бээр болгаш миллионмиллион кижилерниң амы-тынын алгаш барып турар аарыгларга удур шиитпирлиг демиселге күженишкиннерни каттыштырарынга идиг бээр ийик.

Эртемниң болгаш техниканың ээлээн хөй адырларынга анты-аңты чурттарның эртемденнериниң кады ажылдажылгазы амгы үеде херек кырында боттанып турар. Делегейниң геофизика чылынның программазын өзугаар бүгү делегейниң эртемденнериниң чорудуп турары дем-каттыштырган шинчилелдер болза бистин хүннеривисте ындыг кады ажылдажылганың кайгамчыктыг үлегери болуп турар. Ол программаның чүүлдерин өзугаар эртемденнер метеорологияның талазынга, Антарктиканы, океаннарны, чер магнетизмин, ионосфераны, агаар хеレлерин болгаш оон-даа өскелерни өөренип шинчилээринге сырый кады ажылдажып турар.

Бир эвес атомнуг болгаш водородтуг чепсекти бүрүн хоругдаарын, өскелерниң девискээрлеринде даштыкы шериг баазаларын узуткаарын болгаш оон-даа өскелерни киириштир чепсегленишкиннерни дүжүреринің айтырыын боттуг шиитпирлээр дугайында дугуржуушкун чедип алдынар болза, ындыг кады ажылдажылга кижиниң ажыл-чорудулгазының өске-даа хөй-хөй талаларынга дыка калбарары болгаш нептереп тараары харын чигзиниг чок болур. Ол чорук бүгү күрүнелериниң айыыл чок чоруун бир денге хандырар болгаш делегейниң бүгү улустары боттарының даартагы хүнү дээш айыылзынмайн, харын ыржым-шөлээн чурттап болур ындыг байдалды тургузар ийик.

Сөөлгү үениң дургузунда АКШ-тың болгаш өске-даа чамдык чурттарның ээлээн хей күрүне ажылдакчылары медеглелдер кылгылап, агаар делгемин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаар дугайында айтырыгны олар көдүрүп турарлар. Н. А. Булганиннның адынга чоруткан бодунуң чоокта чаагы чагааларынга президент Эйзенхауэр ол айтырыгны база көдүрген. Дайын сорулгаларынче угланныраан ракеталарны шенээринге агаар делгемин ажыглаар чорукту соксадырын, а ол ышкаш планеталар аразының делгемин ажыглаарын көрүп турар ындыг чепсекти бүдүрерин соксадырын ол деткип чугаалаан. Президент Эйзенхауэр ол саналды үндүрген хирезинде чепсегленишкиннерни дүжүреринің ниити айтырыындан чүгле чаңгыс айтырыгны—диптер аразынга ужугар снарядтарның дугайында айтырыгны көдүргеш, ол айтырыгның өске кончуг чугула талаларын хажыызынга артырып турар-дыр. Херек кырында чүл дээрге, чүгле диптер аразынга ужугар ракеталарны хоругдаары саналдаттынып турары ол ышкажыл.

Ынчалзажок кижи төрелгетенге айыылдыг чүве болза диптер аразынга ужугар ракеталар эвес, харын ол ракеталарның иштинге оларның октаалдырыкчылары кылдыр киирген турун болур атомнуг болгаш водородтуг бомбалар болуп турар дээрзи ниитиге билдингир. Бир тээ кайы-бир ракетаның тайбың азы дайын угланыышкыны оон тургузуунуң инженер-техниктиг онзагай байдалдарындан эвес, харын ол ракета тайбың эдеринчини, агаар шинчилээр хеレселдерни ап чоруур бе азы массалыг узуткаашкынче болгаш үрегдээшкиннерже угланган атомнуг болгаш водородтуг бомбалар хевирлиг ядролуг октаалышкынны ап чоруур бе дээрзинден хамааржыр болганда ол-даа харын билдингир.

Диптер аразынга ужугар ракетаны тургузары шагда-ла боттанган барымдаа болуп турар. Эртем болгаш техника болза планеталар аразының делгеминче уламда күүлүг агаар ракеталарын салып үндүрерин бодунуң ең чоокку сорулгалары кылдыр тургускан. Эртемниг болгаш техниктиг бодалдың хөгжүлдезинің чорудулгазы ындыг болуп турар, ынчангаш ол чорудулганы ара доктаадып болбас, ара доктаадыр чорук кижи төрелгетенниң эрге-ажыктарынга база таарышпас. Күрүнелер удуртукчуларының харысалгазы чогум чүдел дээрге, ол талазынга эртем-техниктиг депшилгени чүгле тайбың ажыглаарының оруунче угландырарында, диптер аразынга ужугар болгаш өске кандыг-даа ракеталар кижилерни узуткаарынга эвес, харын тайбың шинчилеллерге, планеталар аразының делгемин чагыын алырынга ажыглаттынган турарында болур.

Ынчалзажок, Каттышкан Штаттар диптер аразынга ужугар ракетаны хоругдаарын саналдан турар хирезинде-ле, бодунуң бүгү-ле шериг планнарын чоок болгаш ортумак ыракшылдыг ракеталарга атомнуг болгаш водородтуг бомбаларны ажыглаарынга таарыштыр тургузуп турар, ындыг ракеталар Каттышкан Штаттарда бар болгаш ракеталарның турып турар хевирлерин сайзырангайжыдарынче болгаш чаа хевирлерин тургузарынче калчаалыг күженишкиннерни кылып турар. Сөөлгү үениң дургузунда атомнуг болгаш ракеталыг чепсегленишкиннерни АКШ-та амгы үеге чедир турып көрбээн хемчээлдерге эңдере бүдүрерин күштелдирип турары ол дугайын херечилеп турар. АКШ-та ракеталарны, атомнуг болгаш водородтуг бомбаларны чогаадып тургузарынга болгаш бүдүреринге хөй-хөй миллиард доллар кайгамчык хөй акшахөренгилерни чарыгдап турар.

Ядролуг октаалышкыннар-биле хандырттынган ол ракеталарны өскелерниң девискээрлеринде турар хөй санныг америк шериг баазаларынга сайгара тургузар деп турар. Ол баазалар болгаш ракеталар Совет Эвилелиниң ең чугула төптеринге согуушкун таварыштырар соруглалыг деп чүве кымга-даа чажыт эвес болгаш ол дугайын америк шериг ажылдакчылары ажыы-биле чугаалап турарлар. АКШ-тың чорудуп турары ол дайын белеткелдери Совет Эвилелиниң болгаш оон-биле найыралчы тайбыңга ынакшылдыг күрүнелернің айыыл чок чоруунга шынгыы кыжаныг болуп турар эвес ийнен?—деп дүрүм өзугаар айтырыг тыптып кээп турар. Харыы согуушкуннуң чуруму-биле АКШ-тың девискээринде объектилерге удур ажыглаттынган турун болгу дег диптер аразынга ужугар ракеталарны хоругдаар дугайында айтырыг америк саналдарда чүге тургустунуп турарыл, ынчаарга АКШ-тың чепсегленишкининде турар ракеталарны салып үндүрер база америк бомбалакчы ужар-чүүлү таарыштыр тургузар соруглалыг өскелернің девискээрлеринде америк шериг баазаларын узуткаар дугайында айтырыгны чүге оюп эртип турарыл?

Чижээлээрге, Европада азы Сонгу Африкада турар америк шериг баазаларындаа ужуп үнген самолеттардан октаан атомнуг болгаш водородтуг бомбалар диптер аразынга ужугар ракеталарга октаттырган бомбаларга бодаарга кижилерге шоолуг айыыл чок чүве бе ынчаш? Ындыг эвес болдур ийин. Атомнуг болгаш водородтуг бомбалар оларны чедирер черинге диптер аразынга ужугар ракета-биле чедиргенинден азы бомбардировщиктернің база атомнуг болгаш водородтуг чепсекти чедиреринің өске-даа хеレселдериниң дузазы-биле шериг баазаларындан октаанындан хамаарылга чокка өлүмнү болгаш үрегдээшкинни бир дөмей хемчээлдиг болдурар аргалыг.

Агаар делгемин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаар дугайында айтырыгны көдүрбүшаан, Каттышкан Штаттар диптер аразынга ужугар ракеталарны хоругдаарының аргазы-биле агаар делгемин дамчыштыр ядролуг харыы согуушкундан бодун чайладып, оон-биле кады ядролуг чепсекти ажыглап турган Совет Эвилелинче болгаш оон-биле найыралчы тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерже халдаашкын кылыр соруглалыг, өскелерниң девискээрлеринде хөй санныг шериг баазаларын бодунуң холунга хевээр артыырын күзеп турар деп чүвени көрбейн барып болбас. Диптер аразынга ужугар ракета тыптып келириниң мурнунда АКШ-та хөй-хөй кижилер дайын болган таварылгада харыы согуушкуннуң аар уржуу девискээрлеринде америк шериг баазалары турар АКШ-тың эвилелчилеринге чүү-биле барып дүжер деп бодаан, америк девискээрге чүве белен четпес кылдыр кордаан турганнар. Диптер аразынга ужугар ракетаны тургусканы байдалды үндезини-биле өскерттип, айыттынган кордалдарны буурадып дүжүрген. Ол чаа факторну чайладыр — диптер аразының ракетазын хоругдаар, ынчалза-даа АКШ-тың девискээринден оранчок ыракта ССРЭ-нин кызыгаарларынче чоокшуладып эккелген шериг баазаларын бодунуң холунга хевээр арттырар дээр күзел чүткүл чогум-на харын оон-биле тайылбыраттынып турар.

Чамдык күрүнелернің айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарын өөренип көрген хирезинде, өске күрүнелернің айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарын херекке албаан чүве дег кылдыр айтырыгны шиитпирлээрин ынчаар көөр чорук-биле Совет чазак чөпшээрежин шыдаваны чаягаар-ла билдингир.

Американың Каттышкан Штаттарының, Совет Эвилелиниң болгаш өске-даа бүгү күрүнелернің айыыл чок чоруун деп хемчээлге хандырыгы дег кылдыр айтырыгны ынчаар шиитпирлээри эргежок чугула. Өскелерниң девискээрлеринде, бирги ээлчегде, Европаның, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн, Сонгу Африканың чурттарының девискээринге даштыкы шериг баазаларын харугда узуткап турган агаар делгемин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаары чергелиг ындыг хемчегни амыдыралга чорудары аңаа таарышкан болур ийик.

Бүгү күрүнелерниң айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарын болдунгу дег чогуур чадазынга чедир хандырар соруглга-биле, а ол ышкаш агаар делгемин тайбың сорулгаларга өөренип шинчилээриниң талазынга улустар аразынга кады ажылдажылгазын хөгжүдериниң эрге-ажыктарынга таарыштыр делегейге калбак дуржулганы кылырын Совет чазак саналдап турар, ол дугуржулгага дараазындагы кол-кол чүүлдерни киирип болур ийик:

1. Агаар делгемин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаары болгаш агаар делгеминче ракеталарны чүгле делегейниң дугуржуттунган программазынга дүүштүр салып үндүрер деп, күрүнелернің хүлээлгези.

2. Өске күрүнелернің девискээрлеринде, бирги ээлчегде, Европада, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте, Сонгу Африкада даштыкы шериг баазаларын узуткаары.

3. 1 болгаш 2 чүүлдерде айыттынган хүлээлгелерни боттандырарынга делегейниң чогуур контролун КНО-нуң эрге-хемчээлдеринге доктаадып тургузары.

4. Агаар делгемин өөренириниң талазынга дараазындагы хүлээлгелерни күүседип болгу дег делегейниң кады ажылдажылгазының талазы-биле КНО-нуң органын тургузар:

— Агаар делгемин өөренир соруглга-биле диптер аразынга ужугар болгаш агаар ракеталарын салып үндүреринің делегейге дугуржуттунган программазын ажылдап кылыр болгаш ол программаның боттанылгазын хайгаараар.

— Делегейниң геофизика чылының эрге-хемчээлдеринге таарыштыр амгы үеде чоруттунуп турар, агаар делгемин шинчилээр чорукту доктаамал үндезинге үргүлчүлээр.

— Агаар шинчиледдериниң дугайында информацияларны чыырынга, кайы-кайызынче солчуруунуң болгаш нептередириниң делегей төвү болур.

— Агаар делгемин өөренириниң талазынга национал эртем-шинчилел планнарын таарыштыр чорудар болгаш оларны боттандырарынга бүгү хемчеглер-биле дузалаар болгаш идиг бээр.

Бо талазы-биле принцип-даа өзузунга дугуржуушкун чедип алыр дээш бо айтырыгны чазактар баштыңнарының киржилгези-биле чөвүлел хуралга чугаалажырын Совет чазак саналдап турар.

Бүгү күрүнелер киришкен турун болгу дег делегейге ниити дугуржулганы ажылдап кылыр соруглга-биле Совет чазак айыттынган айтырыгны КНО-нуң Бол Ассамблеязының XIII сессиязынга чугаалажып көөр кылдыр харугда киирип турар.

Каттышкан Нациялар Организациязы болза агаар делгемин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаары болгаш өскелерниң девискээрлеринде даштыкы шериг баазаларын узуткаары чергелиг тайбыңны быжыглаарының хөрээнге ындыг онза чугула айтырыгларны шиитпирлээринге бодунуң салыышкынын киирип болур болгаш киирер-даа ужурлуг. Ол хемчеглерни боттандырары чепсегленишкинни дүжүреринің айтырыын чаңгыс черге таптаашкындан бурунгаарладып, улустар аразының дүшүүрлүг чоруктарын кошкадырынга, күрүнелер аразынга бүзүрежир чорукту тургузарынга болгаш кижиниң ажыл-чорудулгазының хөй-хөй талаларынга делегейниң калбак кады ажылдажылгазын хөгжүдериниге дыка улуг чергелиг идиг бээр ийик.

Совет чазактың бо саналын хүлээп алыр чорук ядролуг чепсекти ажыглаар дайынның тыптып келириниң айыылын дыка бичеледип, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти чепсегленишкиннерден дүжүрбүшаан, оларны бүрүн болгаш чугаажок хоругдаарының оруунга улуг базым болуп база агаар делгемин тайбың сорулгаларга таарыштыр шинчилээриниң талазынга күрүнелер аразынга калбак болгаш ажыктыг кады ажылдажылганы хөгжүдериниге идиг бээр ийик.

1958 чылдың март 15.

Чөвүлел хуралы

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

Чоокта чаа Бии-Хем районнуң көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чөвүлел хуралы болуп эрткен. Аңаа 1957 ажыл-агый чылының түңнелериниң болгаш бо ажыл-агый чылында чаа сорулгаларының дугайында СЭКП райкомунуң секретары эш Сапчай илеткел кылган. Районнуң колхозтары болгаш «Өөк» совхоз мурнуку чылдаазындан ниити тарылга шөлүн 33 хуу, мал чемнери культураларның тарылгазын 30 хуу калбарткан болгаш картофель тарылгазының шөлүн 2 катап көвүдеткен, сүт, дүк, куш чуургаларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле ээлээн чедиишкиннерлиг болган дээрзин илеткелчи демдеглээн.

Тараа культураларының, оон иштинде кызыл-тас тарылгазының планы 113 хуу күүсеттинген. Областа болгаш районда сураглыг комбайнерлер Татарских, Катюбеев, Осипов, трактористер Тетюев, Михайлов, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге иделкейлиг ажылдаан Седип, Мадывай, Аранчын, саанчылар Завьялова, Садакова, Бичии-уруг, Мигачева, Эренчин дээн ышкаш мурнакчылар куш-ажылга эки көргүзүглерни чедип алганнар.

Моон-биле чергелештир чөвүлел хурал районнуң көдээ ажыл-агыйында четпестерни илереткен. Колхозтар тарылга шөлүнге чемжидилгени эвээш ажыглаан. Колхозтар даргалары турган Лама, Куприянов олар ниитиниң ажыл-агыйларын чогуур негелдезинге чедир удуртуп шыдаваннар. Олар тарылга шөлүн шилип өлбайн, тараның чайгы ажаалгазын багай организастап турган, мал чемнери культураларның тарылгазының планын күүседирин хандырбаан.

Малдың хораар чоруу «СЭКП XX съездизи», «Кызыл тараачын» колхозтарда бар. Районда шээр малдың баш санын өстүрериниң планы 94 хуу, чылгының баш саны 92 хуу, куштуу—60 хуу күүсеттинген. Малдың кызыраар чоруу эвээш эвес, эрткен чылын төрүүр инектерниң 21 хуузу, хойнуң—46, белерниң 40 хуузу кызыраан. Мал чемнери ам-даа четпес өлеткеттинип, оран-суурлар четче кылдынмайн турар.

«СЭКП XX съездизи» колхоз эрткен чылын тулуг ажылын багай чоруткан. Ында ээлээн хөй малга кажаалар чедишпес, чамдык малчыннар ам-даа чурттаалга бажыңнарынга чединмээн. Бо бүгү четпестерни чайладырының тодаргай хемчеглерин алыр дугайында чөвүлел хуралдың киржикчилери боттуг саналдарын берген. Ниитиниң ажыл-агыйларының мурнунда салдынган чаа сорулгаларны күүседир дугайында чөвүлел хурал шиитпир үндүрген. Бии-хемчилер көдээ ажыл-агый ның ажыл-хөрээн чедиишкинниг боттандырары-биле социалистиг хүлээлгелерни алган.

А. ОЧУР.

Хүлээлгелерни херек кырынга күүседир

Тоожу районнуң «Май 1-зи» колхозунуң эр, херээжен колхозчулары көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларынга СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң кыйгырыын танышышаан, социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Артель эрткен ажыл-агый чылының түңнелерин үндүрген.

Колхоз 1957 чылда ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң планын 104 хуу күүсеткен, 1958 чылда малдың баш санын 109 хуу өстүрер деп хүлээлгени алган. Эрткен чылын инек бүрүзүнден 1053 кг сүт сагдынган, 1958 чылда инек санынан 1150 кг сүттү саап алыр дугайында хүлээлгелер алдынган. Саанчы Б. Куку эрткен чылда 13 инектериниң бирээзинден-не 1050 кг сүттү саар турган 1441 кг-ны сагган, 1958 чылда инек бүрүзүнден 1500 кг сүт саап алырын хүлээнген.

Колхозтуң хойжулары бо чылын хой бүрүзүнден 2 кг-дан эвээш эвес дүктү кыргын алыр болгаш хойнуң баш санын 7 хуу өстүрер деп хүлээнгеннер. Хойжу эш Биче-оол 313 төрүүр хойларының бүгү хураганнарын менди алырын хүлээнген, февральдың бирги чартыынга чедир төрээн 65 хойларның 70 хураганнарын хорамча чокка алган. Бо хойжу хой бүрүзүнден 2 кг дүктү кыргын алыр, хойларны ортумактан өрү семис күштүг кылдыр семирттир, бодунуң күжү-биле 250 пудтан эвээш эвес сигенни белеткээр, кажааларын септээр деп соруулганы салган.

Дилги фермазының эргелекчизи эш Лопсан-Кенден 1957 чылда кара дилгилерни эки ажаап, өстүрүп тургаш, оортан 48 мун 800 рубльдин орулгазын киирген. Бо чылын төрүүр 24 дилгилерлен 80 хире дилги ооларын алыр. Ынчангаш дилги ажылындан хөй орулга колхозка база киргеи турар. Мурнакчы анчы эш Мырлаа чүгле эрткен чылдың дөртү кварталында безин 15 мун 650 рубльдин ан-өлүк орулгазын ниитиниң ажыл-агыйынга киирген, 1958 чылдың бирги кварталында ан-өлүк белеткелиниң планын күүседир дээш ол кызымак ажылдап турар.

Тудуг бригадазы бо чылдың тудуг планын күүседир, тудугларның шынарын өкжидер дээш организастыг ажылдарны чорудуп турар. Тудугжу бүрүзү тус-тус онаашкан ажылдарының нормазын 125 хуудан өрү доктаамал күүседир деп хүлээнип турар.

А. ДОРЖУ.

Колхоз бүдүрүлгезиниң чедиишкиннерин быжыглаар

Өвүр-районнуң «Торгалыг» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары көдээ ажыл-агыйны улам ыцай хөгжүдер дугайында партияның, чазактың төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, боттарының колхозун организас, ажыл-агый талазы-биле ээлээн быжыглаан.

Колхоз эрткен чылын мыйыстыг бода малдың баш санын өстүрериниң планын 100,4 хуу, чылгыныын — 102 хуу, хойнуун—100,7 хуу, ешкүүүн—100,4 хуу күүсеткен. Чүс инектен 91 бызаа, чүс беден 98 кулун, чүс хойдан 98 хураган, чүс ешкүден 102 авай алдынган.

Артель 1957 чылда саар инек бүрүзүнден 750 кг сүттү алыр турган 1000 кг-ны, бир хойдан ортумаа-биле 2060 грамм дүктү алган. Колхозтуң ниити орулгазының 93 хуузу мал ажылындан кирген. Ниитиниң ажыл-агыйының орулгазы—1 миллион 164 мун рубль четкен. Колхозчуларның бир куш-хүнүнге 6 рубль 50 копеек онаажып турар. Артельдиң баштаар чери болгаш бүгү кежигүннери 1958 чылда колхозтуң мурнунда салдынган улуг соруулганы күүседир, СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң төөгүлүг доктаалын амыдыралга боттандырар дээш могаг чок демисежип турарлар.

Д. ДАМБА.

Черниң кылымал ийиги эдеринчизиниң шимчээшкининиң дугайында

Март 18-тиң эртенгинин 6 шакка чедир кылымал ийиги эдеринчи Черни долгандыр 1947 дээскинигни кылган.

Агаар-бойдус аяс турда ийиги эдеринчи соңгу широтаның хүн үнерининч мурнунда 3 градустан 37 градуска чедир болгаш хүн ашканының соонда 23 градустан 37 градуска чедир черге анаа каракка көзүлүлээн.

(СЭТА).

Гии-Хем районнуң «Искра» колхозунуң хоочун кежигүннери Кочкиннерниң өг-бүлези назылап кыраан ужурундан бо чылдан эгелээш колхозка ажылдавайн барган, колхоз баштаар чери оларга пенсия тыпсып берген. Олар чогуур санныг куш-хүнүн ап турар.

Чурукта: Өөк чеди чыл школазының директору эш Серебрянниковтуң Кочкиннериниң өг-бүлезинге солун номчуп берип олурары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Сөзүвүс ээлеттинер

Бистиң колхозка эрткен ажыл-агый чылында мал чеми белеткээриниң МТС-биле каттышкан (комплексилиг) бригадазы ажылдап турган Колхозчулар биле механизаторлар кукуруза, картофель, ногаалар болгаш сигеннер тарылгазын катай чоруткаш, оларның чайгы ажаалдазын база кады кылганнар. Бригада 7 мун тонна сигенни, 5 мун тонна көк суланы, 2 мун тонна силосту мал чеминге белеткеп алган болгаш картофель, ногаа, дазылында чемиттиглерниң ажаалдазын база ей-шаанда чоруткан.

Каттышкан бригаданың ажыктын, соң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап шыдаарын көргеш, 1958 чылда ажылдың планын ээлээн өскерткен бис. Чижээ, кукурузаны 180 ганы, оон 100-зүн дөрбелчиуяланчак арга-биле олурттур, гектар бүрүзүнден-не 140 центнер ногаан массаны алыр планныг бис. Оон ыцай 40 га картофель, 15 га турнепс, 250 га ногаан сула, 50 га сигеннер, 3 га ногаа аймаа тарыттынар. Ол бүгү культураларның үрезиннери белен.

Бистиң бригада 1958 чылда кылыр ажылларны планнаарда СЭКП ТК-нын болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыын барымдаалаан. Ынчаш чамдык онаалдаларны улгаттырар таазы-биле эдиглер кылдынган.

И. БАЛЬЧУГОВ,
Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң № 1 хову бригадазының бригадири.

Колхоз тудугжуларының чедиишкиннери

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң тудугжулары ССРЭ-нин Дээди Совединге соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарышка бир эп-сеткилдиг киришкеннер. Божай деп черде эш Очуроол бригадирлээн тудугжулар бригадазы соңгулдалар хүнү март 16-га чедир 2000 кубометр тудуг ыяжын тайгага белетеп доозар хүлээлге алганнар.

Ол тудугжулар март 1-де 2000 кубометр тудуг ыяжын белетеп дооскан болгаш 850 кубометрни машина оруунда киирген. Ам ында ыяш сөөрттүлгезинде 38 кижи, 25 аттар, 1 трактор доктаамал ажылдап турар. Ыяш сөөрттүкчүлери эштер Суван, Шаңып, Седи, ыяш чонукчулары Доржу-Лама, Сүтер, Маңзы олар хүнбүрүнүң ажыл нормазын 150—200 хуу күүседип турарлар

Тудугжулар бо чылын колхозчуларга 8 чурттага бажыңнарын тудуп бээр планныг. Оларның иштинден 7 бажыңнарның ыяш материалын четчири-биле керттип, чонуп алган, ам чүгле эптеп тудары артган.

Колхоз баштаар чери (даргазы эш Мактар), партия организациязы (секретары эш Шактар) тудугжуларның таарымчалыг ажылдаарынга бүгү-ле чугула чүүлдерни кылып турар, солуннарны, журналдарны бригадага үргүлчү чедирип турар болгаш лозунг, плакаттарны бригадада делгеп аскан.

А. ТЮЛЮШ.

Мал ажылында коммунистерниң мурнакчы ролю

Өвүр районнуң «Торгалыг» көдээ ажыл-агый артелинде партия организациязы колхоз бүдүрүлгезиниң кол адыры болур мал ажылында коммунистерниң күжүн таарыштыр быжыглаан. Оларның 50 ажыг хуузу мал болгаш сүт-бараан фермаларында колхозчу ажыл-ишчилер-биле кады ажылдап, боттарының мурнакчы үлегерин малчыннарга көргүзүп турарлар.

Партияның болгаш чазактың көдээ ажыл-агайны шыңгыы көдүрер талазы-биле үндүрүп турар шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче малчыннарның идепкейин сырый мобилизаставышаан, боттарының хүлээлгелерин күүседиринге үлегерлиг чоруун көргүзүп турар эштер Д. Доржукай (чылгы болгаш өшкү фермазының эргелекчизи), Д. Макал-оол (мал эмчизи) ышкаш мурнакчы коммунистер колхозта хөй.

Эш Доржукай малчыннар ортузунга социалистиг чарышты чедиишкинниг организастап, ооң түннелин үргүлчү хынап турар. Эрткен чылын колхозтуң чылгы малының чаш төлүн бүрүн өстүрүрин, а ол ышкаш төрээн чүс өшкү бүрүзүнден 102 анайны алырын хандырган.

Малды янзы-бүрү аарыглардан баш удур камгалаар, ооң уксаазын экижидер талазы-биле эш Макал-оолдуң чорудуп келген ажылын колхозчулар улуу-биле үнелеп турар. Амгы үеде колхоз хоюнуң 50 хуузу нарын дүктүг уксаа-биле экижиттинген. Эш Макал-оол № 1 сүт-бараан фермазында агитатор. Саанчылар оргузунга тайылбыр-массалыг ажылды ол үргүлчү чорудуп, ыланғыя мурнакчыларның дуржулгаларын калбаа-биле нептерелдип турар. Ол ферманың саанчылары эрткен чылын инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1340 кг хире сүттү сагган болгаш төрээн инектерниң бызааларын бүрүн өстүрген.

Хайнак ирттер, нарын дүктүг кошкарлар кадарчылары эштер Бапыштай, Сүтер олар эрткен чылын боттарының кадарган ирттериниң болгаш кошкарларының баш бүрүзүнден ортумаа-биле 4,8—6,850 кг дүктү кыргып ап, экижиттинген уксаалыг хой ажылындан бедик орулганы алырының чижээн колхозчуларга тодаргай көргүскен.

Партия организациязы мал ажылынга коммунистерниң күжүн быжыглаары-биле кады ол ажылдың дугайында айтырыгларны бодунуң хуралдарында доктаамал чугаалажып, илерээн четпестерни чайладырының хемчеглерин ап турар. Эрткен чылдың күзүнүнде колхозта хойнуң кышкы кажаалары чедиишпес чорук илерээн. Ол кажааларны дарый тудуп белеткээринче малчыннарның күжүн эвилелдээр дугайында түскай шиитпирни коммунистерниң хуралы хүлээп алган.

Эштер Давың-оол, Чамзырай олар болгаш өскелер-даа ол шиитпирни боттандырарынче малчыннарның күжүн чедиишкинниг организастап шыдаанар. Оларның удуртулгазы-биле колхозчулар кыска хуусаа иштинде 2000 баш хой кирер 5 чаа кажааларны тудуп ажыглалга киргеннер.

Ындыг болза-даа чамдык коммунистерниң талазындан даалгалыг ажылды харысалга чок көөр чоруктар барын айтса чогуур. Коммунист эш Күске-Караның эрткен чылын кадарган хоюнуң 20 ажыг хураганнары өлген болгаш малдың баш санын өстүрериниң онаалгазын ол күүсетпээн. Мындыг четпес чорукту ам каатаптан болбас.

Мал кыштагладыышкынының ажылынга малчыннарның идепкейин улам-на сырый эвилелдеп тургаш, малдың баш санын өстүрериниң үндезини болур чаш малды бүрүн камгалап алырын хандыраары амгы үеде колхозчу коммунистерниң чугула сорулгазы.

М. СЕРЕН-ДОРЖУ,
партия эге организациязының секретары.

Кара-Хөлдүң малчыннарында

Бай-Тайга районнуң «Тээли» колхозунуң Кара-Хөлде чамдык малчыннары ниитиниң малының ажаалгазынче шыңгыы кичээнгейни салганнар. Мында хар улуг чагган болгаш хөрттүктеп каапкан. Ындыг-даа болза, кыштың болгаш частың берге байдалындан малды камгалаар дээш олар бүгү-ле болдунар хемчеглерни ап турар.

Аныяк хойжу эш Балчый одарларны чөп ажыглап, арып баксыраан хойларны немелде чемнер-биле хандырып келген. Эрткен чылын ол бүгү төрээн хойларының хураганнарын чаңгыс-даа хорамча чокка алган, 2 сараат сигенни белеткээн кыштаанда сөөрттүп чедирген, амдыызында ол сиген курлаттынып турар. Хойжу болунуң күжү-биле чаа чурталга бажының, хой, хураган кажааларын тутткан. Ам төрээн 90 хойнуң ынча санныг хураганын ол менди алган, чүс хойдан на 105 хураганны алыр деп хүлээнип турар.

Кадарчы эш Ириий-оолдуң ажаалгазында өшкүлер хүр кыш ажып турар. Он күр кажааны ол тудуп дооскан. Эш Шаалаа хоюнуң кышкы ажаалгазын күштелдирген турган. Ынчангаш ооң ажаалгазында хойларның ниити туруш байдалы эки. Төрээн 150 хойларының бүгү хураганнарында хораан чүве чаңгыс-даа чок. Хойга чидирттир сиген малчынның кыштаанда бар. Үр чылдарда ажылдап келген хойжу эш Даш малдың чаш төлүн менди доруктуруп, чаа хураганнаан азы арып баксыраан хойларны түскай үскеш, сигенбиле азырап турар. Кадарчы эш Имнээжик өшкүлерни эки кыштаглаткан, баштайгы төрээн 42 өшкүлерден ангор уксаалыг 42 анайларны алган. Ам соруулга болза, малдың часкы ажаалгазын улам-на күштелдирери чугула болур.

Ч. БОЛАТ.

Ферма да

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң № 1 сүт-бараан фермазында төрээн 24 инектериниң бызаалары четче алдынган. Ферманың саар инектерин тургузу азырап турар. Бо чорук сүт саалдазын көвүдедиринге идигни берген.

Фермага эрткен чылдың бо үезинде саар инек бүрүзүнден 2,5 кг сүт ап турган болза, ам 5—6 кг чедип, январь, февраль айларда саанчылар Дакыр бир инектен 175 литрни, Доңпак 169 литрни саап, фермада мурнакчы саанчылар болуп турарлар.

О. ӨКТЕК-ООЛ.

Бистиң чуртувустуң делгемнеринде

Москваның В. И. Ленин аттыг метрополитениниң Щербаковск радиузунуң тудуунуң чер адаанда дөрт станцияларының—«Ботаниктиг сад», «Рижск», «Щербаковск» болгаш «БКАД» станцияларының кол конструкцияларының тудуушкуну доозулган. Чаа шугумнуң узун дуртту 60 километр хире.

Чурукта: «Щербаковск» болгаш «Рижск» станцияларының арызында тоннель.

Фото **Л. Великжаниннии.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Ростов область. «Ростовуголь» комбинадының «Шахтантранцит» трезининиң «Южная» деп № 2 шахтазының дагжылары күчеиишкинниг ажылдап турарлар. Эрткен чылын аңаа пландан ажыр 90 мүн ажыг тонна оттулар чүүл кастынган. Январь айның планы ажыр күүсеттинген. Онаалдаа немештир үш мүн тонна хире хөмүр дашты берген.

Проходчик комбайнның машинизи Л. Н. Ефремовтуң удуртуп турары бригада шахтада чедиишкинниг ажылдап турар. Ол бригада январь планын хуусаазындан 6 хонук эрте дооскан. Бригада ээлчег нормаларын 130—140 хуу күүседип турар. Машинистиң дузалакчызы Т. Г. Иванов, быжыглакчы П. Д. Семикос, машинист В. Ф. Руденко онза эки ажылдап турарлар.

Чурукта: (солагай талазындан оң талазынче): «Южная» деп № 2 шахтаның проходчиктери: проходчик комбайнның машинизиниң дузалакчызы Т. Г. Иванов, быжыглакчы П. Д. Семикос болгаш бригадир Л. Н. Ефремов.

Фотозу **В. Турбиннии.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Тернополь область. Велико-Глубочецк районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунда часка белеткел чедиишкинниг чоруп турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге эрткен соңгулдаларны чедиишкинниг уткувушаан, колхозчулар үрезиннерни хуусаа бетинде белеткээн болгаш көдээ ажыл-агайның чепсек-херекселдериниң септелгезин дооскан. Колхоз чаа сеялканы болгаш тракторну садып алган.

Чурукта: «Кызыл сылдыс» колхозтуң хову турлаанда часкы хову ажылдарынга белеткээн техника.

Фото **В. Шендлернии.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Хоорайларның санитарлыг чаагай байдалы—ажылчы чоннарның боттарының херээ

Янзы-бүрү аарыгларны болдурбазы болза, хоорайларның болгаш суурларның санитарлыг чаагай байдалындан, чоннуң амыдыралының байдалын арыг-шевер болгаш таарымчалыг кылдыр тургусканыңдан улуг хамааржыр. Ынчангаш Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ниити чурталга болгаш албан, бүдүрүлге черлерин арыг-шевер тургузарынга чыл санында хөй түннүг акша-хөренгини үндүрүп турар. Кызыл хоорайны чаагайжыдарынга 1958 чылда 4 млн. 50 мүн акшаны төлевилээн.

Чем артынчыларын, бүдүрүлгениң херек чок болган түүлдерин арыглавааныңдан, будуктарның, арыгланыр бажыңнарның болгаш бажыңнар чанында шөлчүгештерниң арыг эвес болганындан агаар, суг, хөрзүн болгаш чуртталга бажыңнары хирленир, бокталыр. Ооң хараазы-биле янзы-бүрү аарыглар тарадыкчылары болгаш күскелер тыптыр. Ол ышкаш хамык чем продуктулары боктанып, хирленип, янзы-бүрү аарыглар тарап, кижилер аарып болур. Ынчангаш амдыгаштан-на хоорайларның, суурларның арыг-шевер байдалын сагыырынче улуг кичээнгей салыр херек.

Албан болгаш бүдүрүлге черлериниң арыг-шевер байдалынче өске-даа бүдүрүлгечи ажыл-херектер-биле кады улуг кичээнгей салып турар организациялар, удуртукчулар Кызыл хоорайда хөй. Чижээ, коммунал банкызының (эш Сиротин) девискээри үргүлчү арыг-силиг турар болгаш чанында будумчуну үргүлчү аштап, чанынга чечектерни тарып ап турар. Кочетов будумчузунуң № 54 бажыңның чурттакчылары аъш-чем артынчызы төгөр оңгарын кажаалап, ону үргүлчү арыглап турарлар.

Совпартшкола, күрүне банкызы дээн ышкаш организациялар эвээн каш чылдарның дүргузунда бажыңының чанын, тротуарын болгаш шөлчүгештерин арыг тургузуп келгеннер. Албан чериниң чанын ногаанчытканы болгаш чечек тарыыры агаарны арыг болдурар болгаш чонга таарымчалыг.

Хоорайның арыг-шевер байдалын сагыырынга шагдаа чери болгаш санитарэпидемия станциянның ажылдакчылары база эвээн ажылдарны чорудуп турар. Квартал санында-ла будүрүлге болгаш албан черлерин хынап, лекция, беседаларны чорудуп, коммунал ажыл-агый черлериниң ажылдакчылары-биле семинарларны организастап турары-биле кады хөй-ниитиниң активин тургузуп, Кызыл Крест ниитилелиниң кежигүннерин хаара тудуп турар. Чамдык хемчеглерни чоруткаными түннелинде хоорайга ижин аарыындан аарыыр чорук эвээжеп турар.

Ындыг-даа болза бо ажылда бар улуг четпестерни айтыры чугула. Чурталга бажыңнарының будүрүлге болгаш албан черлериниң чанын арыглаар айтырыг чазыгып келген-даа болза чамдык удуртукчуларны дүвүретпейн турар. Октябрь будумчузунда № 6 бажыңның девискээри арыг-силиг эвес, бок төгөр оңгарын аштаза-даа ону херим иштинден ам-даа үндүрбээн. Бок харжаа ажык, чайын чүүнду төгөр оңгары бузук, девискээрин погаанчытпаан болгаш таарымчалыг кылдыр кылбаан. Будук хааглыг болганындан ол бажыңның чурттакчылары 400 метр ырак Улуг-Хемден суглаар ужурга таваржып турарлар. Шак ындыг арыг-силиг эвес байдал облкүүскомнуң иштики херектер эргелелиниң килдизиниң өскедаа бажыңнарында бар. Бажыңнарны чаагайжыды кылыр дээр болза, эш Лукьяновта бүгү аргалар бар.

Эвээн каш чылдарның дүргузунда Кочетов будумчузунда № 7 (№ 2 АТК, начальниги эш Макаренко), Дружба будумчузунда № 100 (тудуг трези, эргелекчизи эш Харламов) бажыңнарның чаны боктуг болгаш чаагайжыды кылдынмайн келген. Чүүнду болгаш өске-даа чүүлдерни кайы хамаан чок төп турар, арыгланыр бажыңнарны үр үеде септевээн. Ындыг байдал АТК-ның болгаш будуг трезининиң өске-даа бажыңнарында бар. Харламов болгаш Макаренко олар бажыңнарның санитарлыг байдалынче чугула кичээнгейни салза эки.

Хоорайга санитарлыг чаагай байдалды тургузар талазы-биле облпрофэвилелиниң чөвүлели кандыг-даа хемчег албайн турар. Ол чөвүлелдиң даргазы эш Намай чүгле боттарының бажыңнарының чанын арыглаары-биле кызыгаарлаттынмайн, хоорайны чаагайжыдар болгаш арыг-шевер тургузар херекке профэвилелдер кежигүннерин шуптузун хаара тудар ужурлуг.

Хоорайны арыг-шевер тургузар херекке коммунал ажыл-агый черлериниң ажылдакчылары бирги эвлегде киржир ужурлуг. Ындыг турбуже хоорайның чурталга бажыңнарының эргелели (начальниги эш Карпушина), хоорайның коммунал ажыл-агый чери (эш Гапонов) бажыңнар чанын арыглаарынче ам-даа кирбээн. Ол ышкаш септелге заводу (директору эш Михайлов), облпотребсоюз (даргазы эш Арланмай), № 1, 2, 3, 4 бажыңнар эргелелери болгаш гороно (эргелекчизи эш Гневышева) хамаарышкан чурталга бажыңнарының чанын ам-даа арыглавайн турар. Хоорайны арыг-силиг тургузар хемчеглерни чыл санында-ла план чокка чорудуп турар. Ынчангаш хоорайны арыглаарының планын эки тургузуп, ажылды ол ёзугаар чоруттушаан, бо херекке хөй-ниитини хаара тудар херек.

Арыг-силиг эвес байдал чүгле хоорайда эвес, ооң даштында база бар болуп турар. Бок төгөр черде айтыр демдектер ховар турган болгаш хынакчы таныныл үр үеде чок турган. Ынчангаш бокту айыткан черинге төкпес таварылгалар хөй турган. Чолаачы П. Важенин (даараныр комбинат) богун айыткан черге эвес, а хоорай чоогунга төп турган. Ол ышкаш № 2 АТК (26—68 дугаарлыг машина), № 1 АТК (48—01 дугаарлыг машина), кинопрокат (34—27 дугаарлыг машина) өске-даа организациялар богун чогуур черге төкпейн турган.

Чыл санында-лаа хоорайга хөй ыяш тарып, чараш сквердерни кылып турар. Ындыг-даа болза эң-не довуракты (Красноармейская, Дружба, Пушкин) будумчуларда чок болуп турар. Үгле будумчуларга эвес, чурталга бажыңнарының, будүрүлге болгаш албан черлериниң чанынга ыяштар, чечектер тарыыры чугула.

Хоорүүском болгаш партияның хоорай комитеди өске хоорайларның үлегерин ёзугаар «Кадыкшыл болгаш хоорайның чаагай чоруу — ажылчы чоннарның боттарының херээ» деп принципти ёзугаар кадыкшыл хемчеглерин чорударынга бүгү чурттакчыларны, бирги эвлегде эмнелге ажылдакчыларын мобилизастаар ужурлуг.

Ю. АНТОНОВ,
санэпидстанцияның кол эмчизи.

Допчу медээлер

Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң комсомолчуларының болгаш аныяктарының каттышкан хуралынга агрозоотехниктиг бөлүмүү организастаарын эрткен чылдың сентябрьда-ла чугаалажып тургускан. Хуралдың шиитпири мынчага боттанмаан, бо хүнге чедир бөлүм чаңгыс-даа катап кичээл эрттирбээн.

М. ХАВАКЧАП.

* * *

Каа-Хем районнуң Бүрен-Хемге инвалидтер бажыңында ажылдап турар сестра Побережецтиң ажылдап, чурттаар байдалынга таарымчалыг байдал тургуступмаан. Инвалидтер бажыңының коридорунда маңзы-биле үзүктеп каан өрээлчегеште ол чурттап турар. Побережецтиң эм шыгжаар чери соок, эмнер доңуп каар, эм садар акша чок болуп турар.

К. АНАНДЫ.

* * *

Бай-Тайга районнуң «Тээли» колхозунуң төвүнде 1956 чылдан бээр тургустунган 100 ажыг чурталга бажыңныг база колхозтуң чаа клуву туттунган улуг кудумчу бар. Суурнуң оон өске кудумчулары радиожуттунган. Ол кудумчуда чурттап турар колхозчулар бажыңларынга радио кииртип алырын районнуң харылзаа конторазындан дилеп келген болза-даа амдыгаа чедир киирип бербейн турар.

Х. БЕГЗИ.

* * *

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң баштаар чери колхозчуларга ниити чунар бажыңны 1955 чылда-ла тудуп бээрин планнаан. 1956 чылда колхозтуң тудуг бригадазы чунар бажыңны кылып эгелээш ара каапкан. Эрткен чылын колхоз даргазы эш Прокудин ажылчыннар хөлезилээш ону турган черинден бустуруп өске черге туттуруп эгелээн. Ажыл чедиишкин чок дооступ, тудуг чедир кылдынмаан. Ийи дапкыр чарыгдал үнген, а чунар-бажың бүтпээн, колхозчуларның культурлуг негелдези амдыгаа чедир хандырттынмаан.

Ш. НАМЧАН-ООЛ.

Культура албан черлериниң көрүлдезинге белеткелдер

Культура албан черлериниң Бүгү-россия көрүлдезиниң чарлаттынганы-биле холбаштыр обласка культура албан черлериниң көрүлдезин организастап эрттирер дугайында СЭКП-ниң Тыва өбкому болгаш облкүүском тодаргай шиитпирни бо чылдың январьда хүлээп алган.

Ооң соонда эрткен айларның дүргузунда белеткел талазы-биле чүү кылып алган бис? Район бүрүзүнде тургускан көрүлде комиссияларының чамдыктары доктаамал ажылдап турар. Ол комиссиялар көрүлдеге чедиишкинниг ужуражыр дээш чугула хемчеглерни ап, культура бажыңларының, көдээ клубтарның, кино туруштарының, кызыл өглериниң, кызыл булуңнарның болгаш библиотекаларның ажылдарын удуртпушаан, көдээниң урачүүл белгүмериниң ажылын улам эки организастаары, культура албан черлериниң материалдыг баазазын быжыглаары дээш ажылдап турарлар.

18 культура бажыңнары агитпунктуларга, мал фермаларынга, бригадаларга агитбригадаларны чорудуп турганнар. 120 көдээ клубтарда бот-тывынгыр уран-чүүлдүң белгүмнери ажылдап турар. Олла клубтарда 128 кино туруштары база районнар төптеринде 13 көжер кинолар совет уран-чүүлду пропагандалап турар. 87 санныг турум, 90 ажыг көжер библиотекалар ном пропагандазын чоннуң ортузунда калбарткан, номчукчуларның саны үргүлчү өзүп турар, база 10 кызыл өглер, 3 көжер клубтар, 100 ажыг кызыл булуңнар ажылдап турар. Көрүлде-биле холбаштыр районнарда 16 көдээ клубтарны тударынга ыяш материалды белеткеп алган.

Көрүлдеге чедиишкинниг ужуражыр дээш кызымаккай ажылдап турар культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары дыка хөй. Культура албан черлериниң шуут ажылдакчыларындан аңгыда, бо ажылга хөй санныг түскай эртемниг кадрларның идепкейлиг киржип турары кончуг өөрүшкүлүг. Чижээ, Барыын-Хемчиктиң Шекпээр школазының, Чаа-Хөлде Ленин аттыг колхозта школаның, Тожуның эртумак школазының, Тес-Хемниң Берт-Дагда школаның, Бай-Тайганың «Мурнакчы» колхозта школаның башкылары болгаш өске-даа түскай эртемниглер көрүлдениң белеткелинге идепкейлиг киржип турарлар.

Эрзин районнуң көрүлде комиссиязы (даргазы СЭКП райкомунуң секретары эш Ширап) ук районнуң культура албан черлериниң ажылын багай эвес удуртуп, көрүлдеге улуг белеткелди чорудуп турар. Амгы үеде районда хар улуг, кыш берге болуп турары-биле малды хүр кыш ажырарынга чамдык бергедээшкиннер бар турза-даа, районнуң культура албан черлериниң ажылдакчылары боттарының ажылын кыштың байдалынга таарыштыр тургуспушаан, көрүлдеге белеткелди кошкатпайн турар. Ыланғыя «Коммунизмче орук» колхозта болгаш Мөренде көдээ клубтар (эргелекчилери эштер Севилбаа, Балдан) көрүлдеге эки белеткенип, үгле концерт көргүзүглери чорудары-биле кызыгаарлаттынмайн, районнуң бүгү ажыл-агый кампанияларынга дүүштүр ажылдап, харын-даа чаа клубту тудары, эрги клубтарны септеп-дериири, оларны оттулар ыяш-биле четче ханды-ары дээн ышкаш ажылдарны күжеиишкинниг чорудуп турарлар.

Көрүлдеге белеткел үезинде колхозтар, совхозтар төптеринге, фермаларга, бригадаларга чаа кызыл булуңнарны, а чамдык черлерге культураның чаа баазаларын организастаары, аңаа уран-чүүлдүн чаа-чаа эгитбригадаларын тургузары чергелиг ажылды калбартыр херек. Бо талазы-биле ажылдар Өвүр районда багай эвес чоруп турар. СЭКП райкомунуң бюролу көрүлдеге белеткел ажылдарын чорудар дугайында комиссияның ажылын ийи удаа чугаалашкан. Районда 7 фермаларны агитбригадалар кезип чоруп турар. Агитбригадалар «Коммунизмче орук» болгаш «Кызыл тук» колхозтарда малчыннар-биле солун ужуражыышкыннарны организастааннар. Районнуң клуб бүрүзүнде уран-чүүл белгүмнери доктаамал ажылдап турар. Районнуң колхозтарында, оларның фермаларында шупту 7 кызыл булуңнарны организастаан.

Таңды районнуң чамдык черлериниде культура албан черлериниң уран-чүүл талазы-биле ажылдары багай эвес чоруп турар. Районнуң көрүлде комиссиязы (даргазы эш Шевченко) культура албан черлериниң ажылын экижидер хемчеглерни ап, белгүмнериниң ажылдарынга көдээниң ажыл-ишчилерин, аныяктарны калбаа-биле киириштирер дээш эвээн ажылдарны чоруткан. Район төвүнде Культура бажыңының агитбригадазы ийи удаа колхозтарга чораан. Тывага хамааты дайынның киржикчилери партизаннар-биле солун ужуражыышкынны чоокта чаа Культура бажыңынга организастаан.

Сүт-Хөл районнуң культура албан черлери, ында көрүлде комиссиязы (даргазы эш Иргит) көрүлдеге эки белеткенип, план ёзугаар ажылдап турар. Көдээ клубтарның дерилге-септелгелерин кылып, чаа клубтарны тудар талазы-биле ажылдар чамдык колхозтарда шагда эгелээн: «Чырык орук» колхозта чаа клубту туда берген, «Ишкин» колхозтуң Кызыл-Тайгада бригадазында чаа клуб тудуун эгелеп турар. Клубтар бүрүзүнде бот-тывынгыр уран-чүүл белгүмнери ажылдап турар. Районнуң Культура бажыңынга чугаалап үндүрер журналдың бирги дугаарын, өөгүр чуруктуг 2 хана солуну кончуг солун кылдыр үндүрген, чон оларны улуг сонуургааннар.

Областың чамдык районнарының культура албан черлери, ыланғыя көрүлде комиссиялары көрүлдеге белеткелдерни чорударын тодаргай удуртпайн турар. Улуг-Хем районнуң көрүлде комиссиязының даргазы эш Байкалов комиссияның составын билир тургаш-ла, оларның чамдыызынга ол дугайын безин дыңнатпаан турган. Районнуң көдээ черлеринде чамдык дээре ажылдыг клубтарның аргалуржулгазын өскелерге нептеретпейн турар, көрүлдениң ужур-дузазын, хөй-ниитичи ролюн уттуп турар. Ынчаарга районда эки ажылдыг көдээ клубтар чок деп болбас. Чижээлээргe, «Партияның XIX съездизи» колхозта көдээ клубтуң (эргелекчизи эш Найдан-оол) дериг-шимелдези багай эвес. Уран-чүүл белгүмүнүң программазы солун. Клубтуң чөвүлели көдээ интеллигенцияны культура-массалыг ажылдарже идепкейлиг хаара тудуп турар. Ынчалзажок районнуң өске колхозтарының культура одагларында амдаа дириг ажылдар чогуур негелдеге дүүштүр тургустунмайн турарын шугумчүлелчи ёзу-биле айтыры чугула.

«Партияның XX съездизи» колхозта көдээ клубтуң тудуун каш чылдар иштинде доозуп чадаан. Ол ышкаш «Партияның X съездизи» колхозта чаа клубту тудуп эгелээнинден бээр 3 чыл иштинде ооң ханазын безин доозуп чадаан. Колхозтуң даргазы, 30 мунчуларның өөрү эш Дежнев, партия организациязының секретары эш Биче-оол болгаш көдээ Совет даргазы эш Филимонов чоннуң өзүп олурар культурлуг хөгжүлдезин чугула көрбейн турарының чыдагааны чүдел? Районда бар культура албан черлериниң хөй безинде сайгылгаан, радио кииртинмээн. Ынчангаш чырыткы чок ол албан черлери кандыг арга-биле көрүлдеге белеткенирил ынчаш?

Тес-Хем районнуң көрүлде комиссиязы (даргазы эш Төгүс-оол) үгле чаңгыс удаа хуралдааны-биле болуп каан. Районнуң Белдир-Арыгда, Кызыл-Чыраада колхозтарының культура албан черлериниң эдаар ыяжы үзүлген, кандыг-даа ажыл чорбайн турар. Партия райкому, райкүүском үгле комиссия тургузары-биле кызыгаарлангаш олурупканнар.

Чөөн-Хемчикте көрүлде комиссиязы (даргазы эш Базыр-оол), Тожуда комиссия (даргазы эш Дорофеев) ажыл чоруттпайн турарлар. Ол ышкаш Бии-Хем, Барыын-Хемчик болгаш Бай-Тайга районнарда көрүлде комиссиялары багай ажылдап турар.

СЭКП обкому болгаш облкүүском областың көрүлде комиссиязын эш Чадамбага баштадыр тургускан. Комиссияның кежигүннери тус-тус районнарны харылаар болуп, ажыл планын бадылап алган болза-даа, ооң чамдык кежигүннери бодунуң хуваалдазында кирген районнарже бөгүнге чедир барбаан, ол ажылды сонуургап көрбейн турар. Ыланғыя Барыын-Хемчик районнуң көрүлдезин харылаар эш Намай комиссияның кежигүну мен деп безин билбес.

Көрүлденің эгелээринге чедир ам колдуунда ай четпес үе арткан. Ынчангаш чер-черде культура албан черлериниң ажылдакчылары, ыланғыя тургустунган комиссиялар удуртулганы холга ап, шимченгир ажылдаар, арткан хуусаада шыдаттынар арга-биле хөделири негеттинип турар.

Бо көрүлдеге ыланғыя аныяктарның ролю кончуг улуг. Комсомол организациялары, көдээ интеллигенция, көдээ ажыл-агайның түскай эртемниглери боттарының инициаторжу чоруун улам улуу-биле көргүскен турар ужурлуг.

М. ЧАСКЫМ,
Облкүүскомнуң Культура эргелелиниң инспектору.

„Совет Эвилелиниң кайгамчык улуг чедиишкиннери“

ПЕКИН. Кыдаттың бүгү-ле төп солуннары Москва хоорайның Калининский соңгулда округунуң соңгукчуларының хуралынга Н. С. Хрущевтуң чугаазының допчуралын парлагылаан.

«Жэньминьжибао» солуннуң эгелеринде онзалап демдеглээни болза: «Совет Эвилелинде тулуушкуннуң айтырыгларынга болгаш делегей байдалынга хамаарышкан Н. С. Хрущевтуң чугаазында дежшилгелиг кижи төрелгетениң маннайында чоруп орар Совет Эвилелиниң амыдыралының янзы-бүрү талаларында кайгамчык улуг чедиишкиннериниң дугайында санмедээлерни киирген. Н. С. Хрущевтуң чугаазы аңгы-аңгы күрүнелер-биле тайбың кожа-хелбээ догуннаарынче Совет Эвилелиниң чүткүлдүүнүң дугайын херечилеп турар. Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынга АКШ-тың мөндек болур дээн оралдажыышкыннарын ында буруу шаап турар».

«Чепсегленишкинни дужуреринин айтырыында мугуртаашкыныдан үнериниң карачаңгыс оруу болза, ядролуг болгаш термоядролуг чепсекти бүрүн хорууру болур» деп «Гуанминжибао» солун демдеглээн.

Н. С. Хрущевтуң соңгулда мурнундагы чугаазының утказын тайылбырлавышаан, кыдат солуннар тайбың тургузуушкунда Совет Эвилелиниң чедиишкиннеринче номчукчуларның кичээнгейин угландырып, чурттуң политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг амыдыралынга совет кижилериниң идепкейлиг киржилгезин демдеглеп, ындыг киржилге капиталдың чурттарында чок болгаш туруп-даа шыдавас деп айтып турарлар.

Н. С. Хрущевтуң чугаазында социалистиг лагерьниң мооң мурнунда көстүп көрбээн күчүзүн болгаш сырый каттышканын онзалап демдеглевишаан, кожа-хелбээ чурттар-биле Совет Эвилелиниң харылзаалаларының дугайын киирген бөлүктү солуннар онза демдеглеп турарлар. Тайбыңны камгалаарынче угландыр Совет Эвилелиниң практиктиг базымнары аңаа даштыкыда дыка хөй шынчы чаа-чаа өңнүктерни тып берген деп солуннар айтып турар.

Совет Эвилелиниң санап турары-биле алырга, чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының кол сорулгазы—улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынга быжыг үндезинни тургузары болур деп «Жэньминьжибао» солун бижээн.

Н. С. Хрущевтуң чугаазының допчуралын улустуң төп радио станциязы дамчыткан.

Тайбыңга ынакшылдыг чугула базым

СОФИЯ. (СЭТА). Март 16-да Болгарияның бүгү-ле төп солуннары агаарның делгемнерин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаар дугайында, өскениң девискээрлеринде даштыкының шериг баазаларын чок кылыр болгаш агаарның делгемин шинчилээриниң талазынга улустар аразының кады ажылдажылгазын чорудар дугайында Совет чазактың саналын парлаан.

«Работническо дело» солун Совет чазактың саналын «Чепсегленишкинни дужурер дугайында айтырыгга Совет Эвилелиниң чаа эгелээшкини», «Отечествен фронт» солун—«ССРЭ бүгү күрүнелериниң айыыл чок чоруун хандырар талазы-биле улустар аразының калбак дугуржулгазын саналдап турар» деп, «Народна армия» солун: «Тайбыңны быжыглаар талазы-биле Совет чазактың чаа саналдары» деп. «Труд» солун «Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг чугула базымы» деп эгелерлиг парлагылаан.

Дүшкүүрлүг чорукту ёзулуг чавырылдырар сорулга-биле

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Март 16-да үнген бүгү-ле төп солуннар агаарның делгемнерин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаар, өскениң девискээрлеринде даштыкының шериг баазаларын чок кылыр болгаш агаарның делгемнерин шинчилээриниң талазынга улустар аразының кады ажылдажылгазын чорудар дугайында айтырыгның талазы-биле Совет чазактың саналының тайылбырын көскү черлеринде парлагылаан.

«Скынтейя» солун саналдың бижиглелин: «Эртемниң чаалап алыышкыннарын бижиге болгаш тайбыңга бараан болдурарынче» деп эге-биле, «Скынтейя Гинеретулуй» солун: «Дүшкүүрлүг чорукту ёзулуг чавырылдырар сорулга-биле» деп эге-биле парлагылаан.

Совет чазактың саналының бижимелин Бухарест радиозу дамчыткан.

Чугаалажыышкыннарның улуг программазы

БЕРЛИН. (СЭТА). Улустар аразының өйү келген айтырыгларын шиитпирлээр ужурлуг чөвүлел хуралды бедик деңнелге чыылдырары-биле Совет Эвилелиниң чазаның хүлээп ап турары хемчегларни Герман Демократтыг Республиканың чонунуң бүгү көзээ изин-биле үүлдүгүүшүп турар.

«Форвертс» деп солуннуң мурнуку үүлүнде онзалап демдеглеп турары болза, Совет Эвилели сөөлгү недельдериниң дургузунда барыын талакы күрүнелерге улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чымчадырынче болгаш тайбыңны хандырарынче ооң ёзулуг чүткүп турарын балыткалдыг херечилеп турар чугаалажыышкыннарның улуг программазын киирген.

Агаар делгемин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаар дугайында, өскениң девискээрлеринде даштыкының шериг баазаларын узуткаар дугайында болгаш агаар делгемин өөренип көөрүнүң талазы-биле улустар аразының кады ажылдажылгазының дугайында айтырыг талазы-биле Совет чазактың саналдарынга доктаавышаан, «Фервертс» солун болза, агаар делгемин тайбың сорулгаларга ажыглаар дугайында санал американнарның көдүрүп үндүргени айтырыг талазы-биле чөвүлел хуралдың программазын бедик деңнелге калбартып турар деп демдеглеп турар.

Совет Эвилели тайбыңны хандырарынче угланган күжениишкинни кылып турда, Каттышкан Штаттар болза, чөвүлел хуралды эң-не бедик деңнелге чыылдырарын күзевейн турарын көргүзүп, янзы-бүрү шериг эвилелдерин организастап база улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чавырылдырарынга арганы эвээжетки дег өске базымнарны боттандырып турар деп ол солун база демдеглеп турар.

«Трибюн» деп профэвилел солуну база-ла улустарның күзел-соруун күүседир болгаш ужуражыышкыннарны чорударын эң-не бедик деңнелге хандырар деп Совет Эвилелиниң ак-сеткилдиг чүткүлүн бадыткан турар. Солуннуң айтып турарыбиле алырга, Совет чазак хөй-хөй айтырыгларның талазы-биле барыын талакы күрүнелерже уткуштур бар чыдар.

Совет чазактың чаа саналының дугайын англи парлалганың бижип турары

ЛОНДОН. (СЭТА). Агаарның делгемнерин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоруур, өскениң девискээрлеринде даштыкының шериг баазаларын чок кылыр болгаш агаарның делгемнерин шинчилээриниң талазынга улустар аразының кады ажылдажылгазының дугайында айтырыгның талазы-биле Совет чазактың саналының Лондоннуң воскресеньеде үнген солуннары улуг кичээнгейни салган.

«Обсервер», «Санд таймс» болгаш өскедаа солуннар ол санал дугайында медээлерни бирги арыннарында улуг-улуг эгелер-биле парлагылаан.

Ынчанмыже, чаа совет саналды тайылбырлавышаан, чамдык солуннар ол саналды «пропаганда-дыр» деп чарлавышаан, ону херекке албазын оралдажып турарлар. Чижээ, «Обсервер» солуннуң дипломаттыг тайылбырлакчызы совет саналды «Барыын чүктүң ядролуг коргудуушкунга үндезилеттинген шериг туружун сулаладыр дээн» сорулгалыг «пропагандачы шавар халдаашкын» деп адап турар. Хайгааракчы болза чаа совет санал «чугаалажыышкыннарның оруунга моондак» болур чүве кылдыр көөрүнге солуннуң номчукчуларын бүзүредирин оралдажып турар.

Болгар Улус Республика. Софияда электрофикация министерствозунуң бажыңы.

Кыдат Улус Республиканың дыка хөй бүдүрүлге кооперативтеринде бижик билбес чорукту узуткаарының талазы-биле өөредилге болуктери тургустунган. Тарзачыннар ажыл шагының соонда бүдүн-бүдүн бүдүрүлге бригадалары-биле номчуурунга болгаш бижииринге өөренип турарлар.

Чурукта: Ляо Чен уездиде (Шаньдун можузу) кооперативтив кежигүннери ховуда бижикке өөренип турары.

Фото Чэнь Чжи-пиннии. Синьхуа агентилели.

Чаа совет саналдарның дугайын индий парлалганың бижип турары

ДЕЛИ. (СЭТА). Агаарның делгемнерин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоруурду, өскениң девискээрлеринде шериг баазаларын чок кылыры болгаш агаарның делгемин шинчилээрде улустар аразының кады ажылдажылгазы дээн ышкаш ындыг айтырыгларны хаара тудуп турар делегей дугуржулгазын чарар дугайында Совет чазактың чаа саналдары Индияның март 16-да үнген төп солуннарының кол кичээнгейин хаара тудуп турар.

Чаа совет саналдарны делгеренгейн-биле тайылбырлавышаан, «Сандистейтсмен» солун болза, совет саналдарда агаарның делгемнерин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаар, өскениң девискээрлеринде баазаларны чок кылыр болгаш улустар аразының ол дугуржулгазының күүселдезин хынаарда база агаарның талазында бүгү шинчилелдерни холбаштырарда Каттышкан Нациялар Организациязының тускай органын тургузар дугайын чугаалап турар черлерни онзалап айтып турар.

Совет чазактың саналының дугайын фин парлалганың бижип турары

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадырынче болгаш тайбыңны хандырарынче угланган Совет чазактың саналының дугайында дыңнадыгларны Хельсинкиниң төп солуннары көскү черлеринде парлап турар. Совет Эвилели агаарның делгемнерин дайын сорулгаларынга ажыглаарын хоругдаар болгаш өскениң девискээрлеринде даштыкының шериг баазаларын чок кылыр деп саналдап турар дээрин солуннар улуг эгелеринде онзалап демдеглеп турарлар.

Ол саналды үүлдүгүүнүн көөр чорук ядролуг чепсекти хереглээр дайынның тыптып келириниң айыылын дыка эвээжедир болгаш атомнуг база водородтуг чепсекти чугаа чокка бүрүн хоруурунук болгаш ону күрүнелериниң чепсегленишкининден казып үндүрериниң оруунга улуг базым болур ийик деп, Совет чазактың саналында айытқан черлерни «Кансан уттисет» солун дыка онзалап демдеглеп турар.

Индонезияның херектеринге даштыкыдан холгаарлаашкынга удур

Джакартага болган массалыг митинг

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Март 16-да Джакартага Барыын Ирианны хостадыры дээш демиселдиң Национал фронтузунуң инициативазы-биле Индонезияның найыслалының чонунуң кончуг улуг митингилэ болган, ол митинг Хусейн—Шафруддинниң өскерликчи үймекчи болүүн шиитпирлиг буруу шаварының демдээ-биле, чазактың политиказын деткиириниң демдээ-биле эрткен. Индонезия Республиканың эрге-ажыктарынга таарыштыр чазактың баштыңының кандыг-даа дужаалын күүседиринге беленниң дугайын массалыг организацияларның, ажылчыннарның, тараачыннарның, аныяктарның, сургуулдарның, хереженнерниң чартык миллион ажыг төлээлекчилери медеглээннер.

Митингиге чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алдынган резолюцияда Индонезияның чаңгыс аай Республиказын хевээр турганарынга быжыг шиитпирлиниң дугайын чугаалап, Индонезияның иштики херектеринге даштыкыдан кандыг-даа холгаарлаашкынны буруу шаап турар. Барыын Ирианны хостадыры дээш демиселди үзер дээн дорт болгаш доора кандыг-даа оралдажыышкын Индонезия Республикага хамаарыштыр өскерликчи, хоралакчы чорук болур деп резолюцияда чугаалап турар. Митингиниң киржикчилери Төп Суматрада үймээнни базарда болгаш даштыкының интервенциязын ойтур шаварда бүгү күштерин салырынче чазакты кыйгырганнар.

Ооң соонда митингиниң киржикчилери президентиниң «Мердека» ордузунче угланнаннар, аңаа күрүнениң политиктиг болгаш хөй-ниитиниң улуг ажылдакчылары чыылган турган.

Аңаа оларның мурнунга Индонезияның президентизи Сукарно чүве чугаалаан, ол болза ол митинг Индонезия Республикага улустуң бердинген чоруунуң тодаргай көргүзүү болган деп медеглээн. Национал революция чечектелип турар болгаш чөптүг ниитилелди тургузарының идеалдарын чедип алганда доостур ужурлуг деп ол онзалап демдеглээн. Ол идеалдар чүгле чаңгыс эптиг күрүне турар байдалда чедип алдынып болур. Сукарно болза Хусейнниң бөлүүнүң үүлгедиишкинин бодунуң кара-сагыштыг сорулгаларын салып турар даштыкы күштерниң деткимчезин ажыглап турар хоралыг үүлгедиг болур деп демдеглээн. Кандыг-даа контрреволюстуг үүлгедиглер 1945 чылдың августа чарлаттынган республикага улустуң бердингениниң ачызында узуткаттырган турар деп ол медеглээн. Сукарно Республиканы камгалаарынга киржиринче бүгү улусту кыйгырган.

Барыын Ирианны хостадыры дээш демиселдиң Национал фронтузунуң джакарта салбырының даргазы подполковник Дахьярның бодунуң чугаазынга айытканы болза, Джуандының кабинедин дүжүрер деп оралдажыышкынар даштыкы империализмниң сорулгаларынга таарыжып турар. Төп Суматрада үймээнчилер-биле демисежириниче бүгү күштерин индонези улустуң дынзыктырып турары чогум-на бо үеде СЕАТО сессиязын чыылдырып, аңаа индонези айтырыгны чугаалажып, а Индонезияның девискээр сугларының чугунда шеригниң улуг маневрларын чорудуп турар-дыр деп Дахьяр онзалап демдеглээн. Бир күрүнеиң албан кижилериниң Индонезияның иштики херектеринге шуут холгаарлаашкын болур медеглелдери, Голландияның шериг корабльдериниң талазындан индонези судноларга хамаарыштыр дээрбечи, калчаалыг үүлгедиглери болза, үймээнчилер Индонезияга колониалдыг корум-чурумнарны катап эгидеринче чүткүп турар даштыкы күрүнелерден дорт-даа, доора-даа, ажык-даа, чажыт-даа деткимчени ап турар дээрзинге бисти бүзүредип турар-дыр деп Дахьяр медеглээн.

Чүс-чүс муң кижи киришкен шак ындыг митинг март 16-да Бандунгка база болган.

Үймээн организастаарының оралдажыышкынын үскени

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Армия командылалының дыңнатканын ёзугаар алырга, Меданда (Соңгу Суматрада) бирги шериг округунуң штавының начальнигиниң оралакчызы майор Найы Голан «ооң эргезинге берген шериглерни ажыглап алгаш, политиктиг сорулга-биле дүрүм чок дайын чорудулгалары кылган».

«Васпада» солуннуң айытканын ёзугаар алырга, Найн Голан бодунуң командириинге удур сүлчээ кылган болгаш бодун округтуң командылакчызы кылдыр чарлаарын оралдашкан.

Хоорайга корум-чурумну катап тургузар дээш шериг командылалының чери Меданче немелде күштерни чоруткан деп дыңнаткан.

Тускай шериг төлээлекчиниң медеглелин ёзугаар алырга, Медан хоорайны, аэропортту болгаш далай портун чазак шериглериниң контролюнга эгидип берген.

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң Сингапурда корреспондентизиниң дыңнадыындан илереп турарын ёзугаар алырга, чазакка удур Меданга дежисел үндүрерин оралдашкан майор Найн Голан Каттышкан Штаттарга шериг белеткелин дооскан болуп турар.

Индонезияның чазак шериглериниң чедиишкини

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Чазак шериглери Сри-Спак-Индрапура Реке Сиакты ээлеп алган деп индонези армияның төлээлекчизи медеглээн. Ол болгаш өске-даа черлерни ээлеп алганы-биле холбаштыр чазак Паканбарунуң болгаш Төп Суматрының чөөн талакы эриниң аразында районга долу контрольду тургускан.

Бора тоолайларны өстүрүп турар

Чөөн-Хемчик районнуң «Хорум-Даг» колхозу тоолайларны ам ийи чыл дургузунда өстүрүп келген. Тоолай ажаакчызы эш Норбуштай эрткен чылын төрүүр 30 бора тоолайлардан 300 ажыг тоолай ооларын улгаттыр өстүрген.

200 ажыг тоолай кежи районнуң белеткел конторазынга дужаттынган, өлүрген тоолайларның эъдин колхоз чемге хереглээн, ол бүгү үүлдерден элээн акша орулгазы база кирген. Бо чылын Норбуштайның ажаалгазында 83 баш төрүүр тоолайлар бар, оларны 700—800 баш чедир өстүрер деп турар.

Тоолай ажаакчызы улуг тоолайларны тус-тус клеткаларга чаасклаандырып тургузуп, бир ай хире үе эрткен соонда оларның ооларын иелеринден чаргаш, клетка бүрүзүнге-ле 10—15-ти ажаан турар. Чылдың кайы-даа үезинде бора тоолайларны сиген, капуста, морковь, хаак бажы-биле база чимирбей, терекчигештерниң чулуу, хадың будуу, дус, сөөк далганы, сула-биле үзүктел чокка чемгерер. Тоолайларның турар оран-суурун хүн бүрүде арыг-шевер тургузары чугула.

Баштаар чер тоолайларны колхозчуларның куш-хүннериниң төлевиринге база киириштирип турар. Колхозчу М. Чолдак-Ашак эрткен чылын 2 тоолайны куш-хүннериниң төлевиринге киириштирип алгаш 35 баш чедир өстүрген, ооң иштинден 30 тоолайларны өлүргеш, оларның эъдин чишке хереглээн, кештерин белеткелдер черинге дужаган. Бора тоолайларны өстүрериниге улуг чарыгдал үнмес болгаш ажаары чиик. Ынчангаш колхозка-даа, колхозчуларга-даа тоолай ажылы ажыктыг.

О. МУНЗУК.

Чуургаларны хөйну алыр

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» көдээ ажыл-агый артели эрткен чылын бир дагаадан-на чүгле 25 чуурга алганы четтпес. Дагааларның ажаалгазын улам-на күштелдирери куш фермазының ажылдакчылары С. Караш, К. Даңзы-Белек олардан негеттинип турар.

Куш ажаакчылары колхозтуң бир муң ажыг дагааларының бирээзинден-не чыда 90—100 хире чуургаларны чедип алыр дээш демисежир ужурлуг. Артельде чаңгыс аай хевирлиг куш кажаазы, дагааларга чидирттир чем бар. Ынчангаш оларны эки азырап болур арталар бар. Кажаадан дашкаар чер болганга дагааларның чуургалап кааптар чоруун болдурбас херек.

М. МАЖАА.

Ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар тускай эртемни шиңгээдип ап турар

Каа-Хемниң ДОСААФ райкому эрткен чылдың ноябрьда чолаачылар курузун организастаан. Ол курсту удуртуруп Сарыг-Сеп МТС-тиң автослесары Иван Киллилге дааскан турган. Райкомунуң даргазы эш Казанцевтиң болгаш курстуң удуртукчузу эш Киллилдиң ак-сеткилдиг ажылдаанының түнелинде курстуң өөредилгези бо чылдың март айның эгезинде доозулган.

Бүдүрүлгеден хоорулбайн чолаачылар курузунга өөренген 26 кижи шылгалдаларны чедиишкинниг дужаап, үшкү класстың чолаачылаар эргезин чедип алганнар. Бланцгыя, МТС-тиң ажылчыны эш Попов, райкүүскомнуң ажылчыны эш Спрыгин, районда типографияның өрүкчүзү Ощепкова олар шылгалданы кончуг эки дужаап, автомашинаның техниказын хандыр шиңгээдип алганын көргүскеннер.

Чолаачылар курузунуң баштайгы бөлүүбиле чергелештир 25 кижи киржикчилиг ийиги бөлүктү база организастаан, ону удуртуруп МТС-тиң автомеханиги эш Горбунов боттандырып турар.

С. ТАМБА.

Чадаана хоорайда чунар бажың дугайында

Чадаана хоорайның коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазының чунар бажыңы чунукчуларның негелдезин четтпес хандырып турар.

Чунар бажың чылдын-на чайын ийиуш айлар дургузунда ажылдавайн, септелгеге турар. Эрткен 1957 чылдың чайынында ийи ажыг ай дургузунда септелгеге турза-даа, септелге-дерилгениң шынар чок чоруттунганы-биле аңаа чунганнар элээн бергелерге таваржып турар. Бус-биле кактынар черде кранның эдиг чогундан чунган кижилер буска чидиртир таварылгалар болгулап турар.

Чамдыкта чунар бажыңга изиг, соок суг аралаштыр төнүп, чунган кижилерни үр манадыры хаая эвес. Хеп уштур өрээлдиң «чаъстаашкынындан» чунган кижилерниң хеви шыгып, өдер күүл бар. Чунар-бажыңның ажылында четпестерни чайладырын Чадаана хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы эш Радыгин, коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазының даргазы эш Сотпа олар оралдашпайн, чаа чунар бажыңның туттуна бээринге идегеп олурарлар. Чунар бажыңның ажылында четпестер хоорай Совединиң сессияларынга болгаш район солунунуң арыннарынга илереттинип турган.

Чадаана хоорайның чурттакчылары чунар бажыңның ажылын шиитпирлиг-биле эңчидерин негеп турарлар.

М. СЕВЕН.

Чурукта: Кызылдың АТК биле типография командаларының хоккей маргылдаазы. Маргылдаа 8:3 болуп аткачыларның тиилелгези-биле доозулган.

Фото Ф. Деменскийнии.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Электри тогунга таварышкан кижиге баштайгы дузаны чедирери

Электри тогунга таварышкан кижиге баштайгы дузаны көргүзерин билип алыры кончуг чугула. Чүнүң-даа мурнунда токка таварышкан кижини ээн адырар херек. Ону болдурарынга бажың иштинде сайгылгаан өөрүрер черлерни, рубильниктерни ток дамчывас байдалга тургузар, чок болза щитте камгалал пробкаларны ушта долгаар; бир эвес токту өөрүрер хереклеерлер чок болза, аңаа таварышкан кижини электри удазынындан хоора сөөрттүр апаар.

Бо удаада улуг кичээнгейлиг болуру чугула. Чүге дээрге токка таварышкан кижини электри тогу дамчып турар. Ынчангаш аңаа дуза чедирип турар кижи хууда камгаланып албас болза, ол кижини таварыштыр токка таваржып болур. Ынчангаш токка таварышкан кижиден электри удазынын чүгле кургаг ыяш азы куруг шил, кургаг хендир-биле ап каап болур. Чок болза ук кижиниң мага-бодунга дегбейн, ооң кеткен хевинден (тонунуң, хөйленинин эдээнден) туткаш, хоора сөөрттүп болур.

Дуза чедирип турар кижи токка таварышкан кижини оон адырарда болунуп холдарын резин холуксаалыг, чок болза дуктен кылган ийикпе, азы торгу (чүгле кургаг) пес-биле ораап алыры кончуг чугула. Бир эвес резин хол хаптары, колоштар бар болза оларны ыяавыла ажыглаар херек.

Токка алыскан кижини электри удазынындан адырганының сөөлүнде, бир эвес ук кижиде дириг байдалдың демдектери (тынызы, чүрек согуушкуну) чок болган болза, доп-дораан ону тынгарар ажылды, дүрген медицина дузламчызы келгиже чедир, чорудар херек. Тынгарары-биле чергелештир аңаа нашатыр спиртти чыткарар, ооң кырынче сугну саара кудар болгаш мага-бодун дүрбүүрү чугула.

Үстүнде айыткан хемчегларни чаңныкка таварышкан кижилерге база ажыглап болур.

Токка ийикпе, азы чаңныкка таварышкан кижилерни өл довурак-биле канчап-даа базырып болбас.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизиниң база бухгалтериянның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң 3—65.

ТС—00682. Культура эргелелиниң типоргафиязы.